

לבירורים - 054-8447251

טעם

הערות צ' יונים ב' יאורים ' שובים

08-9742251

סדר ועימוד:

עימוד מקצועי לספרי קודש
(בשעות הערב) 08-9798661

himudime@gmail.com

* הציונים וההערות נכתבו בלימוד המסכתא, ויתכן שיש בהם תועלת ללומד המבקש לעמוד על עומק הבנת הפשט בגפ"ת, ובפרט במקומות שיש בהם קושי (וע"כ כשצוין "עי' מהרש"א" וכדו', היינו שיש כאן קושי בהבנה). לא הובאו כאן קושיות והערות שאינם שייכים להדיא להבנת הפשט, ואף לא מערכות עמוקות שדרך הלומדים בעיון עמוק לעיין בהם [ופעמים שצינו שיש כאן מקום לעיין היטב].

* כל הציונים עפ"י מהדורת "עוז והדר".

מסכת חגיגה

❦ ב' ע"א ❦

רש"י במתני' ד"ה ומי שאינו כו' לעזרה. אף שבמתניתין קתני מירושלים להר הבית, עיקר ראיית פנים היא בעזרה, והמשנה שנקטה הר הבית כי מי שיכול לעלות בשיפוע ההר, יוכל להמשיך לעלות במעלות לעזרה (תוי"ט).

רש"י ד"ה איזהו קטן כו' ועל אמו. בגליון מהרש"א הקשה דהא אין האם חייבת במצות חינוך, והאחרונים האריכו בזה.

רש"י ד"ה שלש רגלים כו' וכיון שגדול פטור כו'. וקשה דאמאי קטן חייב אם יכול לאחוז ביד אביו ולעלות, הרי בכה"ג גדול פטור (כדלהלן בגמ' דמי שאינו יכול לילך בעצמו פטור). וי"ל שזה נחשב עיקר הילוכו דקטן, וחשוב כהילוך דגדול (חזו"א קכ"ט ג').

תוספות

ז"ל החזו"א טהרות י', ט': "דברי התוס' במכילתין נפלו בהן הרבה ט"ס וקשה לעמוד

עליהן". ונעזרנו הרבה בתוספות הרא"ש במהדורת מכון "אופק" עם הערות עטרת ראש.

תוד"ה איזהו קטן כו' אך קשה למורי למ"ד כו'. עי' פורת יוסף.

שם בסופו ורש"י פירש. עי' בד"ה ב"ש שכ' "גדול", משמע דקטן לא (מאירי והאחרונים).

תוד"ה יראה כו' ולא דמי לעובד ועבד כו'. המפרשים נתחבטו בכונתם, ובתו' הרא"ש מוכח כפי שהבין המהרש"א קושייתם, דמקשים על רבנן אמאי לא דרשי הכא מסורת, והתי' בתוס' הרא"ש הוא דלא כהמהרש"א, אלא כתוס' בדפו"ר שהביאו שם בהערה על המהרש"א.

❦ ב' ע"ב ❦

תוד"ה תקנתם כו' ואי משום עבדות כו'. דברי התוס' כאן סתומים וחתומים עד ביאת ינון בב"א.

לעזו שהוא עבד (שעורי ר"ש רוזובסקי
קידושין כ"ב אות שנ"ז).

שם דהתם פושע כו'. אע"ג דהוי
שוגג (וכן העיר הרש"ש), פשע
דהדביק סמוך לחשיכה והו"ל
לאסוקי אדעתיה (תוס' עירובין ל"ב
ע"ב ד"ה ולא).

תוד"ה נשים ועבדים כו' דהכא
תרי ענייני ולא דמי חד
לאידך כו'. המפרשים התקשו
בדבריהם ונתחבטו לפרש כונתם
כאן, ובלחם שמים (להיעב"ץ) כתב
דר"ל דחש"ו פטירי מכל המצוות
משא"כ נשים, ואח"כ כתבו דאע"ג
דגם קטנים אתו לכלל מצוות, לא
דמו לנשים שפטורות מן התורה
משא"כ קטנים שפטורים מק"ו,
עיי"ש שהאריך בד' התוס', ועדיין
צ"ב.

תוד"ה ומי. עי' בהגו"צ ובחזו"א
שם ובתוס' הרא"ש ועדיין
צ"ב.

תוד"ה חרש, בסופו, שיוכל לאמן
כו'. וזה שרק אינו שומע
אין זה סיבה שייגרע מאימון ידו
לשחיטה, וע"כ פשיטא שלא איירי
בו, וא"צ לדיוק.

תוד"ה שומע כו', אלא שמחה
נקט דנשים חייבות. דהא

תוד"ה לישא (הראשון) כו'
"ודכוותיה" מצינו כו'.

אין לשונם מובן, דאי"ז כוותיה
אלא היא היא (שפ"א).

שם בכלאיים דתרי מינים והא
ליכא. דפרידה היא מין
בפנ"ע (תוס' ב"ב י"ג).

שם מן התקועה, ובגליון. עי'
יבמות ק"ט ע"ב, ושם
פירש"י שאומר הריני שונה ולא
מקיים, ואקבל שכר לימוד.

תוד"ה לישא (השני) כו' מוזהר
בלאו דלא יהיה קדש.
משא"כ ממזר שנולד מאיסור חמור
וקדש ועומד הוא (תוס' ב"ב שם).

תוד"ה לא כו' דבעינן זרעו מיוחס
אחריו. וקשה דא"כ מה
שייך לומר דחייב בפו"ר, הא אין
זרעו מיוחס אחריו, ומה שהאריך
בזה המנח"ח (מצוה א', ג', י"ט), זה
נסתר מהגמ' ביבמות, וכמו
שהקשה כן באבני מילואים, א',
ב', ד"ה ובעיקר.

שם אכולהו בני נח כו'. עי'
מהרש"א ובאבנ"מ שם
בהתחלה.

תוד"ה כופין כו' לעשות שחרור
גמור. שלא יוציאו עליו

קתני הכל חייבים בשמחה וזה כולל נשים.

❁ ג' ע"א ❁

גמ' גמר ראייה ראייה מהקהל. לשון זה משמע דזה גז"ש, ועי' שפ"א שכ' דלא דמי לכל גז"ש, דהקהל נמי מצות ראייה היא (ולכן דרשינן כאן אפי' אם יש פירכא). [ולכא' עדיף לומר דהוי היקש].
שם אבל נחשים ועקרבים יש בו. ואעפ"כ לא ניזוק (מהרש"א).

שם מרגלית טובה כו'. אפשר דמעיקרא סבר ר' יהושע דהא דכתיב בקרא טף, זה בהגיעו לגיל חינוך שמיעה ולמידה (וכקו' המהרש"א עיי"ש), וחידשו לו הני דאפי' בטף כלשהו, אף שאין בזה תועלת מיידית אלא השפעה על העתיד של ירא"ש וכו' [וכלפי השתא שייך לומר ליתן שכר למביאייהו כיון שאין כאן תועלת מיידית].

[ובמש"ח עה"פ כתב דר' יהושע שמח ביותר כיון דבדידיה הוי עובדא עם אמו שהביאתו לביהמדר' בקטנותו, כמ"ש התפא"י (אבות ב', ח) מהירושלמי].

תוד"ה אלא כו' וכן מדבר ואינו שומע כו'. מה שכ' כאן

יובן יותר לפי מה שכ' בהמשך דבריהם במ"ש "אבל מלמען ילמדו", שהק' ל"ל למען ישמעו, ותי' למעט מדבר שעד השתא שמע ועכשיו לא, שלא מתמעט מ"למען ילמדו", כיון דיכול ללמד מה ששמע עד השתא, וע"ז כתבו כאן שהוא מתמעט מ"למען ישמעו".

שם אבל מלמען ילמדו לא מצי מפיק כו'. האחרונים תמהו מאי קשיא להו, הא רק לאחר ד"לא גמיר" (דהיינו מדבר ואינו שומע) ילפינן מלמען ישמעו, אמרי' דמלמען ילמדו ילפינן דבעינן גמיר לאחרני. [ובשפ"א כ' דזה אמנם הכרחו דר' אשי, אך תנא דברייתא היה פשוט לו כן מהא דכתי' "למען"].

שם וגם יבין כו'. עי' מהרש"א. [וא"כ לתוס' לענין ללמד לאחרים סגי במה ששמע עד עכשיו (בהצטרף הא דמבין ענין הקהל עכשיו), ו"למען ישמעו" בעינן שישמע עכשיו].

תוד"ה אף על גב. מתוס' נ' דלסוגיה דהכא לא ממעטים חרשין מ"למען ישמעו", ודלא כהסוגיה לעיל, וכמ"ש המהרש"א, ולא ידעתי אמאי נדחקו בזה, דפשטות הגמ' נ' דחרשין מימעטי מ"למען ישמעו"

ואז אייתר "באזניהם" למעוטי
חרש באזנו אחת (שפ"א בגמ').

❁ ג' ע"ב ❁

גמ' איזהו שוטה כו'. כאן מיירי
בדברים גבוליים, שניתן
לפרש לכאן ולכאן, כי ודאי אם
עשה מעשה שטות גמור שאין אדם
שפוי עושהו, א"צ לסימנים אלו
כלל.

שם והלן בבית הקברות. ויצא לשם
ביום (פתח עיניים).

שם אי דעביד להו דרך שטות.
היינו שאין לו כלל סיבה
לעשות כן.

שם אי דלא עביד להו דרך שטות.
היינו שיש לו סיבה לעשות
כן.

תוד"ה עמון כו' ולא מציינו מעשר
עני ב' שנים רצופים.

וקשה דגם לא מציינו מעשר שני ג'
שנים רצופים (שביעית, ראשונה
ושניה). ובדרך אמונה (מתנו"ע ו' ה'
באוה"ל ד"ה כסדר) כתב דלכן מיאן
הרמב"ם בפ"ו זה ופי' דאזלינן בתר
רוב שנים. [ועי' באליהו רבא
במתני' ידיים שם שכ' דבקרא כתי'

מעשר עני בשלישית ובשישית
בלבד, וא"כ שאר השנים זה שני].

שם ועבר הירדן היינו ארץ סיחון
ועוג. וחייבים בשביעית, א"כ
ע"כ כבשום עולי בבל, דלא כמ"ש
כאן.

שם ולא נתקדשו כלל בקדושת
הארץ. היינו גם לא בקדושה
ראשונה דעולי מצרים, והא
דאמר' מפני שקדושה ראשונה לא
קידשה, לא ר"א אמר כן אלא
הש"ס (עי' הגו"צ בגמ'), והיינו לומר
דכמו שעולי בבל לא קידשו חלק
מא"י ע"מ להניחם לעניים, כ"ש
כאן דלא קדשו כלל, דיש לתקן
שם מעשר עני לטובת העניים.
ובתי' זה מיישבים גם קו' השניה
(עפ"י התוס' ביבמות ט"ז).

שם ועוד מתרץ כו'. ובתי' זה לא
מיושבת הקו' השניה (עפ"י
התוס' שם).

תוד"ה דרך שטות כו' רק לאותו
דבר כו'. היינו ג"פ
(מהרש"א, ועי' שפ"א שהוכיח זה),
אמנם אין נפק"מ במה שהוא שוטה
רק לדבר אחד, דהא לגיטין ושאר
דברים אין דינו כשוטה, רק ר"ל
דלא הוי שוטה לכל מילי (גנזי יוסף).

ד' ע"א

גמ' מי איצטריך קרא למעוטי ספיקא. אין להוכיח מכאן דספק דאו' לקולא מן התורה, די"ל דכאן יש חשש חולין בעזרה כמ"ש התוס'.

שם שיש לו ארון אחר, הא "למה לי קרא" כו'. ומה שקודם שאל "מנלן", לא הש"ס מקשה אלא מדברי ר' הונא הוא, כדאשכחן ביומא (רש"ש).

רש"י ד"ה זכור, בסופו, "עם הנשים". צ"ב כונתו בזה. ושמא י"ל, אי נימא דבהנך פטורי דלהלן (חיגר חולה זקן כו') הם רק פטורים, אך אם יבואו לעזרה יקיימו המצוה, ואולי אף יכולים להביא הקרבן ואי"ז חולין בעזרה, משא"כ נשים מופקעות לגמרי מראיה וקרבנם חולין בעזרה כמ"ש התוס'. ואפשר דזה כונת רש"י דאף פטורי דטומטום ואנדרוגינוס (אף שביציו מבחוץ ובאמת זכר הוא אלא משונה) מופקעים הם מהמצוה לגמרי כנשים. [אמנם בס' הישר לר"ת (שו"ת ס"ד ה') כתב דקרבן נשים לעולות ראייה אינו חולין בעזרה].

תוד"ה או כו' דדמי כו'. שגם במאבד שייך שהוא בעל מחשבות (תו' הרא"ש).

תוד"ה אלא כו' דאנדרוגינוס ספיקא הוא כו'. והא דאמר שהוא בריה, ר"ל שהוא ספק מחמת שהוא בריה משונה שיש לו זכרות ונקבות, והוא ספק קבוע שלא יתברר לעולם, משא"כ טומטום הוא ספק איש ודאי או אשה ודאית אלא שהוא מכוסה, ואם ייקרע יתברר (עפ"י התוס' יבמות פ"ג ע"א ד"ה בריה).

שם. עד "וא"ת" הוא תוס' אחד, ואח"כ "וא"ת כו' עד "בן ברוך נ"ע" הוא תוס' אחר, כמ"ש המהרש"א עיי"ש היטב כל הענין.

והנה במ"ש המהרש"א שם "ונראה לפרש כו' וה"פ איצטריך יתורא דקרא וכה"ג כתב גם התוס' שם" כו', למהלך זה קשה, חדא לשון הגמ' בשלמא אנדרוגינוס איצטריך כו' סד"א כו' קמ"ל כו' לא א"ש, וכן הק' בס' תוספת יום הכיפורים (לבעל כפות תמרים) ביומא שם. ועו"ק מה תי' אב"י בביציו מבחוץ, וע"ז כתבו האחרונים דר"ל דאין זה כטומטום הרגיל אלא הוא

כאנדרוגינוס שהוא זכר משונה, וממילא מתמעט איתו מחד קרא. עוד ילה"ק דלמהלך זה טומטום רגיל באמת יהיה חייב בראיה. ומ"ש המהרש"א שם בהמשך דבריו "הנראה להגיה בתוס' א"נ במקום אלא", לא מובן אמאי צריך להגהה זו, דאפשר דתחילת התוס' (עד וא"ת) הוא לדרך א', והקושיה דלייתי על תנאי הוא המשך לזה, וכ"ה בתוס' הרא"ש.

שם וי"ל דמבטל ליה מסמיכה. דאין נשים סומכות (עי' להלן ט"ז ע"ב).

שם בסוף התוס' בכל ענין כו'. ר"ל דבכל ענין ממעט קרא האשה מראיה, דאפי' על תנאי לא לייתי, וטומטום הוא ספק אשה וע"כ מתמעט (מהרש"א).

תוד"ה לא נצרכה, בסופו, אגליא מילתא כו'. דאף שפקע שם אדון ממנו ע"י שכופין אותו להוציאו, כ"ז בגדר על תנאי שהוא בר שחרור, ולא כשמת.

❦ ד' ע"ב ❦

תוד"ה דכתיב כו' הלכך האי קרבן דמחוייב לא מצי מייתי

כו'. לשון תו' רא"ש: "הלכך כיון דטומאת צרעת מונעתו מלהקריב קרבן צרעתו, לאו בר ביאה הוא".

תוד"ה דמרבה כו' למעוטי ליה טומטום "ואנדרוגינוס". עיקר קושייתם מטומטום, דאנדרוגינוס הוא מהול (משמרות כהונה).

שם אבל לפר"ת שמפרש כו'. זה קשה גם לרש"י כאן שפי' שמתו אחיו מחמת מילה (אחרונים).

שם אבל מתו אחיו מחמת מילה הוי אנוס. ואוכל בפסח ובתרומה. (ועי' קובץ הערות מ"ח י"ט) דלר"ת ליתא כלל מצות מילה במקום פקו"נ, ואי"ז גדר אנוס).

❦ ה' ע"א ❦

רש"י ד"ה מאי אם טוב. ועי' ר"ח שכ' "אם טוב" רצה לעשות, ו"אם רע" היינו שנמצא שעושה רע לבסוף.

תוד"ה הא כו' והא דאמרינן בשבועות כו'. צ"ע אמאי לא הביאו זה מיומא שם בריש דברי ר' ישמעאל.

❦ ו' ע"א ❦

גמ' מפנקותא יתירתא חזייא ביה
בשמואל. והיתה אנוסה
להשאר ולטפל בו.

שם חגיגה עדיפא דאית בה ב'
אכילות. אף שבכל דוכתי
אמרי' שעולה עדיפא דכולה כליל
וגם היא קדשי קדשים, לענין דידן
עדיפא חגיגה שיש בה ב' אכילות
להרבות במעות קנייתה מאשר
עולה דסגי בפחות דיש בה רק
אכילת מזבח (שפ"א).

רש"י ד"ה שיכול להתפתח, קודם
שיגדל. שאם לא יתפשט
אלא לאחר שיגדל פשיטא שפטור
מחינוך, שהרי אחר שיגדיל ולפני
שיתפשט פטור, ולא שייך שהשתא
יהא חייב ואח"כ כשיגדל פטור
(מרומ"ש).

תוד"ה דנין כו' תריסר זימני.
וקשה דגם כאן בקרבנות
תני ביה קרא תריסר זימני,
והמפרשים נדחקו ליישב. [ואולי
כונתם דא"א להביא ראיה מנשיא אחד
בלבד שהקריב שלמים יותר מעולות,
שהרי הנשיא השני אפשר שיקריב עולות
יותר משלמים, וכן לגבי כל הנשיאים,
וא"כ ע"מ להביא ראיה ששלמים עדיפי

תוד"ה זה כו' מחלק הריב"ן
בין מלוה לממציא.
בערל"נ שם כתב דמלוה היינו
שלא ידע קודם אלא בשעת
דחקו, וממציא היינו שידע קודם
בדוחקו ולא עזרו אלא בשעה
שעני ביותר.

שם היה מיקל בפדיונו כו' ועני
זוזי לעלתא כו'. ורעות
רבות וצרות הוא כפי' התוס'
לעיל (ד"ה שנעשות), וה"נ כאן
שהפתרון לבעיה זו גורם לבעיה
אחרת.

❦ ה' ע"ב ❦

גמ' אמר מאיגרא רם לבירא
עמיקתא. עי' מהרש"א.

שם א"ל ר"ח לרבי תיב את כו'.
בעיון יעקב מפרש דמעיקרא
דלא ידעו שהוא סומא, מחויבים
כולם, אפי' רבי שהוא נשיא,
בכבוד ת"ח לכבודו, אך כשנתברר
שהוא סומא ולא רואה את הבאים
לכבודו סבר ר"ח דאין לרבי לזלזל
בכבודו לקבל פניו.

רש"י, האחרון בעמוד, בחג
הסוכות. לפי"ז קשה מחג
השבועות (מהרש"א).

מעולות בעינין למילף מכל הנשיאים, ואי"ז אלא ראייה אחת, וע"כ לא נחשב שכתוב תריסר זימנין].

תוד"ה בית שמאי כו' דהכי משמע כו'. דבריהם צ"ב, דהגמ' אמרה גם ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה וכדרך הגמ' בכ"מ בכה"ג ואיך משמע מזה דטעמא דב"ש עדיף טפי (וכה"ק ביד דוד). ובספר סבר פנים כתב דכונתם דמה שייך לשאול ב"ה מ"ט לא אמרי כב"ש, הא סבירא להו דלא הוי עולת ראייה קודם הדיבור רק חגיגה, וא"כ זהו טעמם שחגיגה עדיפא, אע"כ כונת הגמ' דאפ"ה דהוי עולת תמיד, דילמא טעמא דב"ש עדיפא, וע"ז קא משני התירוצים שבגמ', וא"כ ב"ש דלא ס"ל הנך תרוצים, שייך שיסברו דעולת תמיד הואי קודם הדיבור, ואפ"ה חגיגה עדיפא, כקו' הגמ'.

שב, בסופו. ע"י מהרש"א.

❦ **ו' ע"ב** ❦

גמ' מי איכא מידי כו'. יל"ע לר' ישמעאל מה עשו בשאר מצות, האם קיימום רק בכללות ולא בפרטות כגון תפילין ללא

דיניה הפרטיים שצריך מרובע ושחור וכו', וא"כ שייך לשאול בכל המצוות מי איכא מידי כו'. [ובבית יצחק (יור"ד קמ"ג ב') כתב דכו"ז נאמר רק בקרבנות שפרטיהן נאמרו באוהל מועד אך לא בשאר מצות, עיי"ש].

רש"י ד"ה שבטו של לוי, הקריבוה משלהם. וקשה דא"כ לכא' אין זה קרבן ציבור, ע"י אבני המקום סי' ל"ו מה שהביא בזה.

תוד"ה מי איכא מידי כו' כתיב בגופיה. ע"י מהרש"א.

תוד"ה רבי עקיבא. כל דבריהם כאן צ"ב, וע"י בתו' רא"ש ובהערות שם ובשיח יצחק, וצ"ע. **תוד"ה** יש כו' ולא בשתיהן. ע"י מה שהביאו בהגו"צ, ובהערות על תוס' רא"ש.

שם שצריכין שיעור. ע"י מהרש"א.

תוד"ה מאי נפקא מינה כו', בסופו, במילואים כו'. ע"י מהרש"א.

תוד"ה לפסוקי טעמא כו' ולא אזלינן בתר פסוקי טעמא כו'. ע"י מהרש"א. [ושם ביומא כתב

המהרש"א (על רש"י) ששכחו פיסוק הטעמים לגמרי, ובריטב"א שם כתב דהא דאין להם הכרע היינו ללא פיסוק טעמים, ואה"נ לאחר פיסוק טעמים יש להם הכרע].

תוד"ה שאין להם שיעור כו' ומשני אם פחת משישים כו'. המפרשים האריכו לבאר כונתם, ע"י מה שהביא באבני המקום.

שם ופריך. שם לעיל, בריש המסכת.

שם ראשית כל ביכורי כל. מרבינן לה מההיתור (תוי"ט ביכורים פ"ב מ"ד).

❦ ז' ע"א ❦

גמ' ור"ל אמר ראית פנים בקרבן. ע"י מנ"ח פ"ח ב' אי דוקא בעולת ראייה או הנידון גם בחגיגה, ובמאירי להלן ח' הביא מחלוקת בזה.

גמ' איתיביה ולא יראו פני ריקם. "לא זכיתי להבין, אם מגופא דקרא ליכא קושיה, גם מברייתא ליכא קושיה, ומה הוסיף קושיה מהברייתא יותר מהקרא" (רע"א).

[וי"מ דהקו' מהא דלא יהא שולחנך מלא כו', ובחז"מ שולחנך מלא ע"י שלמי שמחה וכו'].

שם ואין נראין ריקנים כו'. וקשה דמאי קמ"ל הברייתא הא זהו פשטיה דקרא. והטו"א הוכיח מזה כהרמב"ם דאם לא הביא הקרבן לא קיים כלל העשה דראיה. ובשפ"א כתב דקמ"ל הברייתא דבעיקר הרגל מביא עמו קרבן כל פעם שנכנס.

שם כאן בעולות ושלמים. היינו שלמי חגיגה (מרומ"ש). ואפשר שלמי שמחה.

שם לא ליסקו האידנא כו'. לכא' אין זה מובן, דהא מיירי בבנים גדולים (כדמוכח ברש"י להלן ד"ה א"ל אביי), וא"כ מה שייך לומר שהאב יעלה אותם או לא, הרי ברשות עצמם הם, ולכל אחד יש חיוב עצמי לעלות ללא קשר עם אחיו ואביו.

רש"י ד"ה אבל למטה כו' דשיעור דאורייתא הוא. אפשר שזה הלמ"ס כמ"ש התוס' מהירושלמי.

רש"י ד"ה מאי הראיון. ע"י מהרש"א.

תודר"ה רבי יוחנן כו' דס"ל לר' יוחנן כו'. עי' מהרש"א.

שם דמתני' מיירי אף במועד כו', אבל בראיית פנים מיחייב לבוא חדא זימנא. מרהיטת לשונם משמע דבחוה"מ חייב לבוא חדא זימנא, וכבר תמהו ע"ז המפרשים, ובגליונות קה"י כתב שזה כמאמר המוסגר, כלומר נהי שחדא זימנא חייב (ביו"ט) מ"מ אח"כ יכול להוסיף ראייה בלא קרבן.

שם ומ"מ צ"ל דס"ל כר' אושעיא כו'. דאי ס"ל דמדאו' יש שיעור, לא הו"ל למינקט במתני' לישנא דאין לו שיעור, דיש שיעור בגוף הקרבן (משמרות כהונה).

שם ולאידך לישנא כו' בו ביום כו'. בטו"א פי' בגמ' כפשוטו דבעיקר הרגל צריך להביא כל היכא דאתי, אלא דל"ב בחוה"מ לר"ל זה רשות ולר' יוחנן אסור, וצ"ע אמאי התוס' לא פי' כן.

שם משום כל תוסף כיון דכבר נפיק. וקשה: (א) עי' מהרצ"ח שהביא מהתוס' בר"ה שלא עוברים על כל תוסף בעשיית המצוה ב' פעמים ביום.

(ב) מאי שנא מצות ראייה מהקרבן לענין כל תוסף.

עוד יל"ע אי בחוה"מ יכול להביא כמה פעמים ביום א'.

ובבארות המים כ' דלשון התוס' "כל תוסף" לאו דוקא, אלא ר"ל דביו"ט אין מקריבין דבר הרשות רק חובה, ולפי"ז ל"ק הקושיות, ובחוה"מ יכול להביא כ"פ ביום. אמנם מל' התוס' שכ' "וליומא אחרא" משמע שלא.

שם כדאיתא בירושלמי וה"נ כו'. בבארות המים גריס "דאיתא בירושלמי ה"נ דין הוא", ור"ל אם נבוא להשוות שיטת הבבלי והירושלמי שלא ניפוש בפלוגתא, נצטרך לומר דמ"ש הירושלמי דיש שיעור למטה בדמי הקרבן, לאו דוקא נקט, אלא ה"ה דיש שיעור בהבאתו.

בהגהות הב"ח אות (ב). לא מובן, שהרי עד כאן נמי מתיב ר"ל לר"י (מצור דבש).

❦ ז' ע"ב ❦

רש"י ד"ה אלא קרא כו' וחברי מפרשים כו'. אפשר דהוקשה להם, דאדרבא זה הוי

נראין חצאין, דחבורה זו של מקמצין וכו' אינה עולה.

רש"י ד"ה וכי תימא, בסופו, ויש לה "תשלומין" למחר. לשון "תשלומין" צ"ב לב"ש דלדידהו לעולם לא שייך להביא ביו"ט. [ובזכר לחגיגה (בגמ' ד"ה ביו"ט) כ' דגם לב"ש עיקר ראיית פנים בעזרה הוא ביו"ט ראשון, ואז גם מביא קרבן עולת ראייה (ובכך לא עובר על הלאו דלא יראו פני ריקם), אך אינו מקריבה רק למחר, עיי"ש שהאריך בזה].

רש"י ד"ה וכשהיא באה, בסופו, אבל עולה למה טופלה כו'. בחי' ר' אריה לייב (ח"א, סי' כ"א, סק"ב, ד"ה וברש"י), כתב דלכא' זה א"ש רק אי נימא דדין טפילה דשרי בחגיגה הוא גזיה"כ מיוחדת, ולהכי לא ילפינן ראייה מחגיגה, אך לכא' א"צ לגזיה"כ דהא סברא הוא דכיון שכבר הביא חובתו, אמאי לא יוכל להביא השאר מן המעשר, ע"ש כה"ע.

תוד"ה מביאין כו' רק בשלשה דברים. ולא בעולות.

שם קיבלו מ"רבים" אף עולות. אפשר דהכרחם לזה שקיבלו מרבים הא דביצה כ' ע"א ת"ר

מעשה כו', אמנם בתו' רא"ש איתא שרק התלמידים נחלקו.

שם ולא נחלקו בהא, ובהגהות הב"ח. בבארות המים כתב דהכונה דלא נחלקו בזה הלל ושמאי בהדיא, וא"צ להגהת הב"ח.

שם, בסופו, ואין בידם למחות. עי' רש"ש.

תוד"ה עולות "נדרים" כצ"ל. בלא וי"ו (שרביט הזהב).

שם כי היכי דמתרצי לה עולות כו'. אך שלמים שרי (מהרש"א).

❦ ח' ע"א ❦

גמ' אלמא קסבר כו'. בפשטות משמע דהיינו ב"ש, וכ"ה להדיא בר"ח, אך מהתוס' שהק' לכא' נ' דזה אף לב"ה. (ועי' מרכבת המשנה חגיגה ב', י'). ובזכר לחגיגה כתב דהיינו ר' אשי.

שם וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. כל הענין צ"ב היטב, עי' באבני המקום סי' נ"א מה שהביא ע"ז.

שם טופלין מעות למעות. עי' בע"ב דמהחולין צריך להביא דמי אכילה ראשונה, ובמאירי במתני' דלהלן כתב "שה קטן", ובחזו"א (קכ"ט ד') כתב דמדאו' אין כלל שיעור.

שם ושאר כל ימות הפסח כו'. הא דנקיט פסח דוקא ולא שאר ימות החג, י"ל דקאי אמתני' דמיירי בפסח (זכר לחגיגה).

שם משום סקרתא. ומשמע דהיה שייך להביא מעשר בהמה לחגיגה בטפילה, וקשה הא כבר קדושה בקדושת מעשר ואיך שייך להביאה לחגיגה. ובמרומ"ש (ד"ה והנה בברייתא) כתב דבכלל הריבוי של כאשר יברכך ה' דכתי' בחגיגה נתרבה מע"ש ומעשר בהמה שבאים מן הברכה, ולא שאר קרבנות דודאי לא יוצאים בהם ידי"ח חגיגה אפי' בטפילה. אמנם בתוס' נקטו דזה הוי לשלמי שמחה, והמרומ"ש שם הוכיח כרש"י.

רש"י ד"ה אמר מר כו'. צ"ע מה מוסיף על הגמ', ועי' זכר לחגיגה.

רש"י ד"ה חזקיה, בסופו, כבר יצא ידי חובה. עי' אבני

המקום סי' נ"ג מה שהביא ע"ז. ובמרומ"ש (להלן ע"ב ד"ה אמר ר' יוחנן) כתב: "למדנו מכאן עיקר גדול בתורה, שאע"ג שיוצאים בבהמה אחת, מכ"מ כל זמן שמביא הרי זה בכלל מצוה זו מה"ת כו'".

רש"י ד"ה אכילה ראשונה השתא "קא סלקא דעתך". דלהלן בע"ב אמרי' דלר"י הוא בדמים, וא"כ אין סייעתא לחזקיה (ראש משביר (בהשלמות) ומנחת יהודה).

רש"י ד"ה ושמת כו' ואמר מר כו'. זה תמוה דהיינו הא דר' אשי להלן, אך בברייתא ממעטינן עופות ומנחות מקרא ולא מהא דאין שמחה אלא בבשר (ועי' תוי"ט ובחי' מהרי"ח במשניות שם). וצ"ל שכוונת רש"י רק להביא ששייך שמחה בכל בשר ולכן יוצאין בנו"ג.

תוד"ה אלמא, ואין להקשות כו'. לכא' מה שייך לאקשויה תנאי אהדדי. ובזכר לחגיגה הוכיח מזה כמ"ש לעיל ד"אלמא קסבר" היינו ר' אשי, עיי"ש.

תוד"ה משום סקרתא כו' כיון דחייב מן התורה כו'. עי'

רש"ש. [ובבית יצחק (יור"ד ב' כ"ד ח')
כתב להגיה "ואינו" חייב].

❧ ח' ע"ב ❧

מתני'. משנה זו צריכה ביאור.
ונראה דענין ה"אוכלים"
כאן, לא מיירי בזכרים גדולים
שכ"א מהם חייב קרבן בפנ"ע,
אלא בנשים קטנים ועבדים וכדו',
וקמ"ל מתני': (א) שאף שעיקר
חובתו יוצא בקרבן א' של שלמים
וא' של עולה (מנ"ח פ"ח, ד', ד"ה
והנה חובת) וזהו הדין השלישי
במשנה, מ"מ ילפינן מהפסוק שאם
נכסיו מרובים מצוה עליו להביא
יותר מא' [ואין בזה שיעור מדויק אלא
כפי ברכת ה'], ודין זה נאמר לגבי
עולות, שמביא לפי ברכת הנכסים,
וזהו הדין השני במשנה [וכן מה
שמביא עולות מרובים בדין הרביעי
במשנה].

(ב) דין נוסף, שאם אוכליו מרובים,
אף שנכסיו מועטין, ג"ז בכלל
"כברכת ה'", ואין זה ברכת
הנכסים אלא ברכת האוכלים
והנפשות, ובזה קמ"ל מתני' שיש
מצוה להאכילם בשלמי חגיגה
יותר מאשר בשלמי שמחה וזהו
הדין הראשון במשנה, והיינו ע"י

טפילה כדאי בגמ' (כ"ז עפ"י הטו"א).
[ומ"ש רש"י "לפי האוכלים", צ"ל שאין
כונתו לפי הנפשות שיביא קרבן לכ"א,
אלא ריבוי כללי].

רש"י ד"ה והא קתני כו' דסעודה.
היינו בהמה, כדלעיל ע"א
(שדה יצחק).

רש"י ד"ה חוזר ומקריב חמש
ביו"ט שני. לרש"י יו"ט
שני כאן היינו יום ראשון דחור"מ
(מאירי).

רש"י ד"ה איתמר נמי. צ"ל "דלא
מוכחא מילתא שהיה
בדעתו" כו' (פרחי כהונה ממשרו"כ).

תוד"ה מי, שמא אלשון ויחוגו קא
סמיך. כונתם לחלב חגי
(וכ"ה בתוס' רא"ש), דרק בשלמי
חגיגה שייך להקריב חלב ולא
בעולה שכולה כליל (רש"ש בתוס' י'
ע"ב ד"ה ויחוגו).

שם ותירץ כו'. המהרש"א כתב
דלא תי' קו' ראשונה, ובתו'
רא"ש כתב דהו"א דילפינן משם
כל קרבן ולא הוי ממעטינן עופות
ומנחות.

תוד"ה חוזר ומקריב הואיל ואי
איכא (כצ"ל - שדה יצחק)

שם שחוגג והולך "את כל הרגל"
כו'. אגב יו"ט אחרון נקט לה,
דשבעה ימים למדנו זה עתה (כסא
רחמים).

רש"י במתני' ד"ה מי שלא חג כו'
חגיגתו. וה"ה עולת ראייה
כדלעיל ב' ע"א עיי"ש בתוד"ה
תשלומין.

רש"י ד"ה מנהני מילי, דיו"ט
האחרון. ותשלומין
דחובה"מ ילפינן להלן בכרייתא,
אמנם עי' ר"ח.

רש"י ד"ה ורבי יוחנן אמר כו'
ואע"פ שאין לילה כו' יש
לו תשלומין. הנה כל הדמיון
בסוגין בין נזיר לתשלומין דיו"ט
צ"ע (וכה"ק האחרונים, עי' שפ"א בסוף
ד"ה ומי), וצ"ל דבשניהם יש חיוב
קרבן "בכוח" אך לא בפועל מפני
סיבה המונעת הקרבת הקרבן (וכ"כ
בגליוני הש"ס, אך מ"ש שם שחיוב זה
חל אף בימי טומאה דנזיר, זה תמוה).
אמנם דברי רש"י כאן צע"ג, דכאן
כתב שהדיחוי מהקרבת הקרבן
בגלל הלילה, וא"כ מאי משני הגמ'
שאני "טומאה" דיש לה תשלומין
בפסח שני, וגם רש"י כתב שם
"קרבן הנדחה מפני הטומאה", הא
אי"ז נדחה מפני הטומאה אלא

שם הרבה כהנים כו'. לא מובן מאי
ס"ד לאקשו"י, דהא הגברא חזי
בראשון (בני שמואל פני אפרים ועוד).

שם ונעשו כנדרים ונדבות שלא
מחמת יו"ט כו'. "קשה, וכי
קדושת הגוף פקעה בכדי, וקדושת
חגיגה להיכן הלכה" (טו"א).
ובחזו"א קכ"ט ה' (בסימן שהובא
מקדשים) כתב בתוך דבריו "חד
קדושה היא עם שאר עולה
ושלמים אלא שיש בהם מצוה
נוספת".

❦ ט' ע"א ❦

במתני' אינו חייב באחריותו.
"ק"ק לע"ד דנ' דשפיר
טפי אי הוי תנא אין לו תקנה או
שוב אין לו תשלומין" (מלאכת
שלמה במשניות). ובמרומ"ש כתב
דהכונה דאינו חייב להפריש קרבן
להשלים מה שחיסר (וצ"ב),
ובטו"א כתב דבאמת צריך
להקריבו כנו"נ.

שם ר"ש בן מנסיא אומר כו'. לא
בא לחלוק על ת"ק אלא
להוסיף על דבריו (מאירי ותו"ט).

גמ' אפנויי מופנה. עי' רש"ש
וחשק שלמה ובר"ח.

מפני הלילה [וכ"נ כונת הטו"א
להקשות (בד"ה שאני טומאה (הא"י)) אך
תי' צ"ב]. וי"מ (גליונות קה"י, אבן
ישראל ועוד) דבנזיר היינו בבוקר יום
השמיני שאז אינו מביא הקרבן
מפני טומאתו שנטמא מהלילה ולא
מפני הלילה. והנה מלבד שיש
לדון בזה מדין טמא שמשלח
קרבנותיו (עי' לעיל ד' ע"ב תוד"ה
דכתיב), הא רש"י כאן כתב בהדיא
שנדחה מפני הלילה [בקה"י שם כתב
דאף את"ל שהמקשן קאי אלילה, התרצן
ע"כ למד שהדחיה מפני הטומאה
בשמיני].

ובדוחק י"ל הא דקאמר דשאני
טומאה כו' היינו כל שהוא מ"שם"
טומאה, אף שאין דחיית הקרבן
בגלל טומאתו אלא מפני הלילה,
אפ"ה גלי קרא דכל שהיא משום
טומאה, כגון כאן שהטומאה היא
סיבה להקרבן, יש לו תשלומין
(וכ"כ בס' מחקק ספון). ועדיין צ"ב.
תוד"ה זה כו' נראה לעולם.
"שאומרים ממזר זה
מפלוגי שבא על הערוה" (תו' רא"ש
בע"ב).

תוד"ה נאמר כו' דהא גז"ש גמורה
היא כו'. בס' עוד יוסף חי
(הובא בס' ועד לחכמים) פי' דלבתר
דילפינן מגז"ש זו הא דסוכה,

ילפינן נמי לתשלומין, שאין גז"ש
למחצה.

❁ ט' ע"ב ❁

רש"י ד"ה נטרד מן העולם כו'
שאיין לו רפואה. לפי"ז הוי
מצי למינקט רוצח (מהרש"א בד"ה
גונב).

תוד"ה כאן כו' מדנקט אחותו טפי
מכל עריות. שהן במיתת
בי"ד (תו' רא"ש).

❁ י' ע"א ❁

גמ' באפי נשבעתי ולא הדרנא בי.
מרוב הכעס שהכעיסוני, לא
אחזור בי (ר"ח).

רש"י ד"ה היתר נדרים כו' מעט
רמז יש במקרא כו'. אף
שפורחים באויר משמע דליכא כלל
רמז במקרא, ס"ל לרש"י דתנא
דמתני' לא פליג על הגמ' דמייתי
קראי להתרת נדרים, אלא דלכולהו
אית פירכא חוץ משמואל, והא
דשמואל הוא רמז בלבד (מהרש"א
תוי"ט ושאר מפרשים).

רש"י ד"ה והעריות, "ערוה".
תמוה מאוד מה רוצה

אדוננו רש"י לומר בזה ונאין לומר
דר"ל ערוה אחת כדאי' בגמ' דקאי על
בתו מאנוסתו, דבשאר דברים דמתני'
(עבודות טומאות טהרות מעילות) גם הם
קאי רק על דין א']. ומצוה רבה
ליישב.

❁ י' ע"ב ❁

גמ' אי מההיא "הוה אמינא"
ההוא לעשה כו'. לשון "הוה
אמינא" לאו דוקא, דבאמת כן הוא
(שפ"א, ובדק"ס הגי' "ואימא" לעשה).

רש"י ד"ה מלאכת מחשבת כו'
ולפי שסמך כו'. וקשה דהא
כל ענין המלאכות ילפינן
מהסמיכות למשכן, ולא רק הא
דמלאכת מחשבת, וא"כ נימא דכל
מלאכות שבת הרי הם כהררין
התלוין בשערה. וי"ל דהא דילפינן
"הפירוש" של הקרא לא תעשה
"מלאכה" מהמשכן, זה שייך לומר
דכתי' בקרא להדיא, מהסמיכות,
אך הא ד"מלאכת מחשבת" בעינן,
שהוא "פטור" במלאכות, והוא
מנגד לפשטיה דקרא דחייבים על
המלאכה, בזה אמרי' דהסמיכות
למשכן דמיניה ילפינן אי"ז אלא
רמז (חי' ר"מ מאימראן).

תוד"ה בזמן חג, בסופו, אבל שאר
קרבתות כו'. וקשה דלפי"ז
גם לאידך מ"ד י"ל כן דהעשה רק
בעולה, ולא ילין קאי אשלמים רק
בזמן הרגל, עי' טו"א ושפ"א.

תוד"ה ויחוגו לי במדבר. עי'
רש"ש.

תוד"ה מעילות. בבארות המים
גריס "מתוך פרש"י
במקרא מועט והלכות מרובות
משמע" כו'.

שם משמע כו'. התוס' הסתפקו
בד' רש"י אם כונתו לענין
ה"כמות", שיש הלכות שלא
כתובות כלל בפסוק [אך מה שכתוב,
כתוב בפירוש ולא ברמז], או לענין
ה"איכות", שבאמת הכל כתוב, אך
ברמז ולא בהדיא.

שם וגם משמע דבהדיא קאמר
דכתיבי. השיח יצחק פי'
דר"ל דלשון המשנה "מקרא
מועט" משמע דכתיב בהדיא אותו
מקרא מועט ולא ברמז.

❁ י"א ע"א ❁

גמ' עיין בקראי. במרומ"ש כתב
כגון ד"שאת" בעינן מראה

שלה גבוה, ו"בהרת" עמוק, וזה לא נתבאר במשניות רק בקראי.

שם שכן חומט כו'. ושיערו בו כל השרצים לחומרא (טו"א לעיל).

תוד"ה והקריבו כו' דה"נ וזרקו כתיב בתריה כו'. "לק"מ, דודאי והקריבו לשון הולכה הוא כדמסיק, אלא דאנן הכי קאמרינן, דקבלה נמי בכלל והקריבו דהא קדמה להולכה, ושניהם בכלל וכו'" (טו"א עיי"ש).

תוד"ה לא נצרכה כו' אלא בק"ו כו'. תמוה, דאם ק"ו הוי כלא כתיבי, א"כ ל"ל לגמ' לעיל לאשכוחי כל הני מילי, הרי ודאי דבעבודות ומעילות וטהרות יש הרבה דינים שילפינן מק"ו, אלא ודאי מה דילפינן מק"ו הוי מיכתב כתיבי, וכה"ק זכר לחגיגה עיי"ש.

❦ **י"א ע"ב** ❦

גמ' הן והן גופי תורה. גם אלו שפורחין באויר (ר"ח).

שם מזרעו למולך הכי נמי. שאין לדרוש בשניים (ר"ח).

שם את משמרת הקדש הכי נמי. עי' תו' רא"ש.

עריות כו' שלא בפניו נפיש יצריה. לאחר שראה אותה פעם א', לעולם מהרהר אחריה (תוס' סוטה ח' ע"א ד"ה גמירי).

שם מנא הני מילי דתנו רבנן כו'. והטעם, כי ההמון אינם יכולים להבין אותן הענינים כו', וכשישמעם הסכל תשתבש אמונתו ויחשוב שהם סותרים את האמת, והוא האמת והנכון (פיה"מ לר"מ עיי"ש).

שם מה לפנים ומה לאחור. קשה דלפי התוס' היינו הא דקאמר לעיל "יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם", עי' מהרש"א.

רש"י במתני' ד"ה בשלשה, שנים והוא. לא פי' שלשה והוא כמסקנת הגמ' כיון ד"בשלשה" משמע שניים והוא (מירא דכ"א).

רש"י ד"ה ואמר רחמנא כו' זה אצל זה כו'. היינו אצל הרב (דהא מסקינן דאין דורשין לשלשה).

תוד"ה אין דורשין כו' שם מ"ב כו'. ידיעת אותיות ומילותיו של השם ידועות, וכונתם על כוח פעולתו ומעשים שנעשים על ידו (תוי"ט).

❧ י"ב ע"א ❧

דכיון דכל העולם תחת כוכב א'
שוב לא שייך לראות שאר כוכבים.

גמ' אמר רב עשרה דברים נבראו
ביום ראשון כו'. כי בחלק
מהדברים המנויים כאן לא מוזכרת
בהם לשון "בריאה", לכן משמיענו
שכולם נבראו ביום הראשון (רד"ל
בפירי דר"א ג' ל"א).

❧ י"ב ע"ב ❧

גמ' אוי להם לבריות שרואות ואינן
יודעות מה רואות היינו
בשמים, עומדות כו' היינו בארץ.
(עיון יעקב).

שם ואור ביום הראשון איברי
והכתיב כו'. משמע דמקשה
על רב, ואמאי לא מקשה סתירה
בפסוקים עצמם, עי' מהרש"א.

שם אופנים ושרפים וחיות הקודש
"ומלאכי השרת". עי' רש"ש.

שם אמר ר"ל כשנבראו כו'. רבו
הדקדוקים בסוגיין והאריכו
בה המפרשים (ועי' גם מהרש"א ד"ה
ובש"א).

רש"י ד"ה למי שאין דרכו, בסופו,
שנבראו כאחת. עי' מהרש"א
וטו"א.

שם בסוף העמ' שמים שמו של
הקב"ה כו'. עי' מהרש"א.

רש"י ד"ה וחשות כו' שמקלסין
ביום. דתפילת ערבית רשות
(מהרש"א).

תוד"ה מסוף כו' וצ"ע כו' היכי
קיימים כל הני כוכבים
הנראים ברקיע. לכא' אין הקושיה
מובנת, דכיון דהכוכב רחוק מאוד
מהארץ, שפיר שייך לראות גם את
שאר הכוכבים שבצידו (וכעי"ז
הקשה השפ"א בתוס' פסחים שם). ולפי
מ"ש כאן בהמשך דבריהם "שהם
תלויין בכיפת הרקיע", משמע
דהשתא ס"ד דהרקיע גודלו כגודל
הארץ בלבד, וא"כ אפשר דמקשים

רש"י ד"ה יומם כו' "כדי לעשות
חסד". וקשה דבגמ' איתא
מפני כבודן, וודאי שאי"ז אותו
הטעם, דלפעמים יש אדם חשוב
שכשמדבר האחרים שותקים מפני
כבודו, ולפעמים יש אדם
שכשמדבר האחרים שותקים מפני
שרוצים לעשות עמו חסד, ומצוה
ליישב.

תוד"ה נכנס כו' אך רוב פעמים
שהעננים מחשיכים אותם

כשמכסים אותם. כצ"ל, ור"ל דמה שרואים הכוכבים מתוך העננים היינו כשהעננים נקרעים, אך כשלא, באמת מחשיכים את הכוכבים ואינם נראים, וא"כ הכא שהוילון מכסה כל הרקיע איך שייך שיראו הכוכבים (בארות המים).

שם וממנה אורה יוצא. דהוילון נרתיק לשמש ובלעדיו אין העולם יוכל לסבול אור השמש (שם וכ"ה בשפ"א) וע"כ נחשב שאינו משמש כלום (שפ"א).

❦ י"ג ע"א ❦

גמ' במופלא ממך כו'. עי' מהרש"א.

שם אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בי"ד. לאו דוקא מי שמשמש בפועל כאב בי"ד, אלא כל שראוי לזה, שמילא כרסו בתורה הנגלית, ושואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ועונה (עיון יעקב).

שם א"ל לא קשאי. "מכאן תשובה לאותן אנשים שמבלים כל ימיהם בחכמת הקבלה גם בילדותם כו', ויותר ראוי להסתירה לא לגלותה כו', שיש למחות ביד

הדורשים בחכמה זו ברבים" (מהרש"א).

רש"י ד"ה הן הן מעשה המרכבה כו' כמראה הקשת כו'. הוצרך לפרש כן להסביר קו' הגמ' מיתבי, דמעשה מרכבה לא כולל פסוק כ"ח כמראה הקשת אלא רק עד פסוק כ"ז וארא כו'.

אמנם קשה על הגמ' דמנ"ל להמקשן דר' יוסף אמר דגם פסוק כ"ח הוא מעשה המרכבה, דלמא על פרק א' בכללותו אמר כן, דכיון דלמדתם פרק זה ודאי שלמדתם מעשה המרכבה.

ואולי י"ל דכיון דאמרו ליה "תנינן בהו עד ויאמר" דהיינו כולל פסוק כ"ח, וודאי כונתם לומר דלמדו זה בתורת מעשה המרכבה ולא בקריאה בעלמא [ורצו שרב יוסף ילמדם עוד ממעשה המרכבה], א"כ כשאמר להם שהן הן מ"מ, כונתו שכל מה שלמדו, היינו עד סוף פ"א, הוא מ"מ [ויעוין בד"ה הבא].

רש"י ד"ה עד החשמל כו' "לידרש". י"מ קו' הגמ' דמהברייתא משמע דע"כ מ"מ ומכאן ואילך אסור לדרוש זה כלל אפי' ליחיד ומבין מדעתו כמעשה

מרכבה, ובאמת תיבה זו ברש"י הוא סייעתא לפי זה, אמנם תימה לפרש כן, חדא דאין זה פשטות הגמ', וגם לא מצאנו עד עתה דברים שאסור לדורשם כלל אפי' כמ"מ ומנ"ל להמציא ענין חדש זה. ובפשטו זה להיפך, דכונת המקשן דמהברייתא משמע דע"כ מ"מ ומכאן ואילך א"צ להקפיד על לימוד זה כמ"מ, וכדמשמע מרש"י בד"ה הן הן, ובס' לאוקמי גירסא הביא שבכת"י ליתא לתיבה זו, וא"ש.

תוד"ה ורגלי, בסופו. עי' רש"ש.

תוד"ה אין מוסרין כו' "עובד כוכבים" אחר שרוצה ללמדו כו'. מלשון זה מוכח דאם איכא ישראל אחר שרוצה ללמדו, אסור, דאינו נפטר מ"לפני עור" אם יש ישראל אחר שעובר (משנה למלך מלוה ולווה פ"ד ה"ב).

❦ י"ג ע"ב ❦

גמ' מכלל המקומו ליכא דידע ליה. ד"מלא כל הארץ כבודו" היינו מצד פעולותיו, אך גילוי שכינתו הוא במקום מיוחד, כדכתיב "ממקומו", ומשמעו

דליכא דידע לאותו מקום (מהרש"א).

רש"י ד"ה רצוא ושוב כו' ולהלן. יש כאן שיבוש וצ"ל כך: של להב היוצא מפי הכבשן ששורפין בו אבנים לסיד, שהאור יוצא בין אבן לאבן ותמיד יוצא ונכנס:

ואח"כ מתחיל דיבור "מבין החרסים" כו', גוונים גוונים, ובזק לשון שברי חרסים כדתנן בעירובין כו' שלא יחליקו הכהנים. (תוצאות חיים).

❦ י"ד ע"א ❦

גמ' דין אמת לאמיתו. פי' אפי' שהעדים מעידים, אם הדיין יודע ומרגיש שמרמים, לא יפסוק על פיהם אלא יחקור היטב עד שידון לאמיתו (תוס' במגילה ט"ו ע"ב).

רש"י ד"ה כדרכי אבהו. עי' בילקו"מ.

❦ י"ד ע"ב ❦

גמ' דבר אחד שלימדתני. עי' מהרש"א, וכן בכיור הגר"א

יור"ד רמ"ב סקנ"ט) כתב דכך צריך לומר לרב, אף שבאמת לא לימדו.

שם תחת הזית. רמז על מאור תורה כדאי' בברכות (מהרש"א).

רש"י ד"ה יקר בעיני ה' כו' לפי שמת "בחור". נ' דאין כונתו בחור ולא נשוי, אלא בחור מלשון צעיר ולא זקן (וכן במגדים חדשים לעיל דף ה' הביא לשונות בחז"ל וברש"י שבחור היינו צעיר).

תוד"ה והתניא, בסופו, לאפוקי ר"א בן ערך שלא הרצו לפניו, ואפי' הרצו לפני רבו, ר' יוחנן לא מצינו שהרצה. כצ"ל (ר"מ מאימראן, בארות המים, ועוד, וכ"ה בספר הישר לר"ת חלק החידושים שצ"ט).

תוד"ה בתולה כו' קרי ביה יקיה נאמנת. האחרונים (טו"א ועוד) הקשו דבכתובות שם מיירי גם לענין איסור זונה לכהן שגם היא מוזהרת ואפ"ה אינה נאמנת לר' יהושע. ובשעה"מ (סוף פי"ז מאיסו"ב) כתב דאפשר דכונתם דבעולה לכ"ג אם יתגלה הדבר תתבייש וע"כ נאמנת, משא"כ התם, אך כתב דל"נ כן במשמעות התוס'. ועי' בהגהות ברוך טעם על

טו"א מה שתי' עפ"י הר"א ממיץ (עי' בגליון הש"ס כאן), וכ"פ עו"א.

❁ ט"ו ע"א ❁

גמ' ג' אצבעות בלבד שנאמר כו'. מקרא נפקא דאין ביניהם הרבה, כיונה המרחפת על בניה ולא מתרחקת מהם, וג' אצבעות זה מסברא, א"נ סתם יונה מתרחקת ג' אצבעות, אך מ"מ איני יודע איך משמע מרוח אלוקים לשיעור בין מים למים (טו"א).

שם הבדלה ביום שני הוא דהואי כו'. ובן זומא ס"ל דקרא דוהארץ כו' ורוח אלוקים, אינו בא לפרש הבריאה כסדרה אלא מתאר כלל הבריאה בדרך קצרה ורומז גם לענין ההבדלה שבעתיד (עץ יוסף).

שם עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. עי' מהרש"א, ולדבריו צ"ל כאן המשך הפסוק ואל תאמר לפני המלאך כו', ובאמת כ"ה בדק"ס.

שם נפק אחר לתרבות רעה. אף שכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ור"מ היה תלמידו, היינו היכא שמתחילתו הוא טוב, משא"כ אחר דתחילתו

⊗ **ט"ו ע"ב** ⊗

גמ' עדיין יש מזרעו בעולם. הרבה רשעים יש מזרעם בעולם, ואפשר דזה גרע טפי שידע רבונו ומכוין למרוד בו (מהרש"א).

שם ומפומיה דר"מ לא קאמר כו'. אף דאמר' לעיל לא קשיא הא בגדול כו', טפי עדיף ללמוד מחכירו ירא שמים (ר"ח).

שם א"ל השתא קאמר מאיר בני כו'. שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסברת הצדיקים שבדור (שטמ"ק ב"ק ג' ע"א ד"ה יכשל).

רש"י ד"ה זמר יווני כו' חורבן הבית. זה תמוה, עי' מהרש"א.

תוד"ה הא בגדול כו' א"נ אפי' הוה גדולים כו'. אף דמשמע שם דלא רצה לנדותו בגלל לימודו לתלמידים, וא"כ מה שהביא לו האי קרא הא מיירי בקטנים, ועדיין שייך שילמד לגדולים ואמאי נדהו, צ"ל דכיון דבאמת רצה לנדותו, הספיק לו האי קרא שאין לו ללמד, אף שזה לקטנים, ע"מ לנדותו, וכ"כ שרביט הזהב.

רע כדלהלן (תוס' יבמות ק"ט ע"ב ד"ה מהו דתימא).

שם שאל אחר את ר"מ "לאחר" שיצא. עי' מהרש"א בד"ה שאל אחר.

שם א"ל מאיר חזור לאחוריך כו'. לא רצה שיצטער ר"מ כשירגיש שעבר התחום, א"נ להראות חכמתו אמר כן (עץ יוסף).

רש"י ד"ה מאין ולאין כו' "והיכא" ליבך טרוד. כצ"ל (לאוקמי גירסא).

תוד"ה ומחיוהו. עי' מהרש"א, אך בדק"ס כתב דבגמ' (דפו"א) ליתא א"ל מ"ט כי חזיתיה כו', וכן בע"י ליתא ועוד, וגם לפני התוס' לא היה זה בגירסתם.

תוד"ה שובו, וקאמר ליה ר"מ מאי דכתיב כו' את אחרית איוב מראשיתו. כצ"ל (רש"ש).

שם, בסופו, למאן את בעי למקרבה קדמייא ל"אבוך". בליקוטי ר' בצלאל אשכנזי כ' דהוא נירון קיסר (עי' גיטין נ"ו ע"א איגייר ונפיק מיניה ר"מ).

⊗ ט"ז ע"א ⊗

שנשמתו עולה למעלה למיתת
הבהמה שאף נפשה מתה.

שם מאי דהוה הוה. "יש מקשים
למה לא ברא הקב"ה העולם
קודם, וכה"ג קושיות הפילוסופים
והמינים שהרבו להקשות על סדר
הבריאה. ואל תלך בדרך איתם
להשיב על דבריהם, כי קושיות
ותירוצים כאלו נוטים למינות וכו',
ואין חקר וקץ לתבונתו, החקר
אלוקי תמצא, וזהו עיקר שבי"ג
עיקרים" (עיון יעקב).

שם להזכיר שם אשפה. עי'
מהרש"א בד"ה שאמר.

שם "וילבש" שחורין "ויתעטף"
שחורין. כפל הענין,
ד"ילבש" הוא בביתו בשכבו
ובקומו, שלא יראה עצמו מכובד,
אולי ירך לבבו בכך, ו"יתעטף"
היינו בגד העליון בצאתו החוצה,
שגם אם יחטא לא ילמדו ממנו,
שאינו חשוב בעיניהם (הפלאה
שבערכין עפ"י רש"י בקידושין).

תוד"ה ויעשה כו' ולא כפיר"ח כו'.
אינו משמע כדבריו כו'.
במהרש"א בקידושין שם יישב
דודאי גם לר"ח אם לא מצי כייף
ליצריה מוטב שיעשה בסתר, אלא

גמ' וטסין מסוף העולם וכו'. כבר
אמר שיש להם כנפיים וא"כ
ודאי שטסין, אלא ר"ל שהם
יכולים להיות בכל העולם, ולא
כאדם שמוגבל ויש מקומות בעולם
שאינו יכול לשהות בהם מפני
הקור וכדו' (מהרש"א).

שם יודעין ס"ד כו'. כונת המקשן
צ"ב [ובמהרש"א פי' דר"ל היכי
ידעי יותר ממלאכי השרת].

שם ששה דברים נאמרו בכני אדם
כו'. צ"ע מאי קמ"ל בזה, וכי
אין אנו יודעים זאת.

שם. וקשה דהו"ל למיתני גם
דמתים כבהמה (וכה"ק
מהרש"א).

והרי"ף (בע"י) תי' דמיירי באדם
קודם שחטא ונקנסה עליו מיתה,
א"נ שכשנקנסה מיתה על האדם
נקנסה אף על הבהמה [מדבריו מ'
חידוש שלולא החטא אף הבהמות היו
חיות לעולם, ויש משמעות לכך מחז"ל
בבר' פי"ט, וכ"כ בפ"י ר' יצחק בר"י
יוסף (מהקדמונים) בראשית ג' י"ז, אמנם
בעיון יעקב כאן פליג ע"ן]. ובראש
משביר תי' דלא דמי מיתת האדם

כונתו דהא דילבש שחורים כו'
הוא למען לכופ יצרו ולא יחטא
כלל.

תוד"ה יוסי כו' רק לפי סברת דוד
כו'. דבריהם צ"ב, דא"כ
הוי מחלוקת. ובספר שושן עדות
(לר' ואלף מבאסקוויץ, עדויות פ"ה מ"ז
אות ג' בד"ה אם באמת) כ' דכונתם
דרוד לא הוי מ"ד דהוא היה
הבע"ד בעצמו [אך לכא' אף שאול
הוא בע"ד מצד בתו].

❧ ט"ז ע"ב ❧

גמ' אמר להם קולי הוא כו'.
להורות לעם דרכי התשובה
לפייס המת אפי' על צד ספק
(ערל"נ במכות שם).

שם אינה אלא משום שבות כו'.
ואף דאין שבות במקדש, יש
שבותים שגזרו בהם (רשב"א ביצה
י"א ע"ב), ועי' טו"א ושפ"א תי'
נוספים.

שם דליתא לסמיכה כלל. ואפ"ה
ת"ק אוסר דמיחזי כעבודה
בקדשים (תוס' חולין פ"ה ע"א ד"ה
נשים), ובמאירי הוסיף גזירה שמא
יסמכו בכל כוחם.

רש"י ד"ה לא מצטרפינא. עי'
מרומ"ש בגמ'.

תוד"ה אם לא הרגתי כו' אבל דבר
היתר. מכאן הוא ענין
בפנ"ע ולא שייך ללעיל.

תוד"ה לא מצטרפינא לנטות אחרי
רבים כו'. כברית יעקב
(בגמ' ד"ה אם) הק' דהא דיני נפשות
בסנהדרין דכ"ג, ואיך טעו כולם
בדין זה, וגם אמאי רק יהודה בן
טבאי השתטח על קברו. ותי'
דנחלקו בשוה, ויהודה הצטרף
למחייבים והכריע להורגו, וזו כונת
התוס' כאן.

תוד"ה לעשות כו' וכן משמע
"מהכא". בספר עוד יוסף
חי (מובא בס' ועד לחכמים) פי' כונתם
דחזינן כאן דר"י מתיר איסור
דרבנן [דמיחזי כעבודה בקדשים] עבור
נשים, ה"נ מתיר לנשים איסור
ברכה לבטלה שבכה"ג אינו אלא
מדרבנן כמבואר בתוס' ר"ה ל"ג
ע"א.

❧ י"ז ע"א ❧

גמ' תפשת מועט תפשת. אך עדיין
קשה דנקיש חג המצות לחג
הסוכות לתשלומין ח', ובצל"ח

האריך, וכן בטו"א לעיל בד"ה מה חג המצות.

רש"י ד"ה פז"ר קש"ב כו' שם רגל בפני עצמו כו'. בר"ה ד' ע"ב בתוד"ה פז"ר קש"ב פי' בדעת רש"י שר"ל לענין ברהמ"ז ותפילה, אמנם רש"י בסוכה כ' דר"ל דאין יושבין בו בסוכה.

תוד"ה יום טבוח שלו. וקשה דכ"ז שייך להקשות גם על הרישא, שלב"ש בכל יו"ט לא מביאים עולות ביו"ט ראשון, ואמאי המתינו התוס' עד כאן. וי"ל דאה"נ לב"ש "ראשון" הוא א' דחזה"מ, ואם חזי ביום זה מיקרי שפיר חזי בראשון, לכן הקשו דוקא בסיפא דא' דחזה"מ הוא שבת ולא חזי (ח"ס).

תוד"ה יום טבוח אחר השבת. עי' מהרש"א, טו"א, ובהגהות ר' יצחק איזיק חבר.

תוד"ה אין כהן כו', בסופו, לכו"ע לא היה מתלבש כו'. בטו"א הק' דלר' יוסי בר בון שבכל יום מתלבש בח' בגדים, אמאי לא יתלבש גם ביום טבוח דאין כאן שום סימן ליו"ט. ובמאירי כ' שיתפרסם שאין זה

יו"ט [היינו ע"י שדוקא ביום זה לא מתלבש בבגדיו].

תוד"ה תפשת כו' למועט יש סוף. אף שכאן גם למרובה יש קצבה (ח' ימים), י"ל דקאמר לחומרא דעד ז' הוא ודאי חייב בתשלומין אבל טפי אפשר שלא (תוס' יומא ע"ב ע"א ד"ה גיעבד).

❦ **י"ז ע"ב** ❦

גמ' מאי לאו אין לה יום טבוח כלל. תמוה דהא בסיפא אי' ומודים ב"ה כו'. וי"ל דהיינו בדלא אפשר, א"נ חד יום טבוח אית להו נמי לב"ה (מהרש"א).

שם ת"ש כו' לא יום טבוח כו'. עי' רש"ש שציין למ"ש בנת"ע, ושם כ' שהיה כתוב בברייתא "י"ט" בר"ת, והמקשן פי' דהיינו "יו"ט", והתרצן פי' דהיינו "יום טבוח" (וכ"פ בתוצאות חיים ועוד).

רש"י ד"ה אין לה יום טבוח כלל כו' "שוב" אין להם תשלומין. כצ"ל (לאוקמי גירסא).

רש"י ד"ה אבל בהא כו', אתה בא לפשוע כו'. וצ"ל דסברא זו

מהני אף לאיסור דאו', דבגלל חשש פשיעה הוי הקרבן כ"קבוע לו זמן", עי' רש"י ביצה כ' ע"ב ד"ה אף זו.

תור"ה דכתיב כו' ור' עזריאל מצא בתוספתא כו'. כונת התוס' כאן צ"ב. (ואפשר דר"ל דאה"נ בתוספתא יש מקור אחר לדין לינה, ולא מחג המצות כסוגיין).

שם, בסופו, והתם אף בחוש"מ. עי' מהרש"א, ובשפ"א פי' להיפך [אמנם לענין לינה בחג השבועות נ' דלכו"ע לינה רק לילה א', וכ"כ הפנ"י בר"ה שם].

תור"ה אף כו' לענין "קרבן" קאמר כו'. ע"כ כונתם דלס"ד כאן הוא לאפוקי מתשלומין, ובטו"א (בד"ה מאי לאו הב') הק' דזה לא ייתכן דמה"ת תשלומין שנצטרך דרשה לאפוקי מזה. ובזכר לחגיגה תי' לאפוקי מהיקש דר' אושעיא לעיל ומשאר דרשות, וכע"ז כ' בכוס ישועות (על ב"מ בליקוטי הש"ס) דהא מקשינן חג השבועות ללינה ואין היקש למחצה (עי' לעיל ע"א בהגהות הב"ח ב'), וס"ד דאף לתשלומין. ועי' מ"ש בדיבור דלהלן. [ובשפ"א פי' הגמ' בהו"א יום א' היינו חוץ מיו"ט].

תור"ה מצוה כו' יומי "לקדש עצרת" כו'. כאן סותרים את דבריהם שבדיבור הקודם דכ' דלזה א"צ דרשה. וכ' במרומ"ש דאה"נ א"צ לזה אבל כך הוא לפי האמת, וכ"כ בזכר לחגיגה, והוסיף לבאר היטב דכונת התוס' כאן ליישב קו' הראשונים בר"ה שם על הגמ' כאן דמנינן יומי ושבועי וילפינן לתשלומין, והק' דהא תפסת מרובה לא תפסת, וע"ז תי' דזה שייך היכא שהמועט סותר את המרובה, משא"כ כאן שהם ב' ענינים שונים, וזהו שכתבו "תרוייהו איתנהו, יומי לקדש עצרת" כו', אף שבאמת א"צ לדרשה לקדש עצרת כמ"ש בדיבור הקודם.

אמנם בתו' הרא"ש כ' כאן, יומי לקדש עצרת, לענין חיוב הקרבן, וזה תמוה דהא מרבינן גם ז' לתשלומין (ומ"ש שם בהערות דזה לאפוקי מב"ש, אין נראה כן בסוגיית הגמ', וגם בעיקר הסוגיה דביצה שם בשקלא וטריא דבין ב"ה וב"ש בענין זה לא הובא כלל הא דרבה בר שמואל), וגם ל' התוס' "לקדש עצרת" מ' לדין יו"ט ולא לקרבן, וצ"ע. [ואולי צ"ל בתו' הרא"ש ולענין חיוב קרבן שביעי לתשלומין].

שם ותירץ כו'. המהרש"א פי' כהב"ח (באות ל'), ופשטות התוס' יותר נ' כפי' הרש"ש ועוד מפרשים (וכ"מ בתוס' הרא"ש), ומ"מ לשון התוס' טעון תיקון והמפרשים הגיהו דבריהם.

תוד"ה אלא כו' דשרי כו'. באמת י"ל דהמביא את הקרבן לתשלומין אסור במלאכה באותו היום, והא דשרי במלאכה היינו לשאר אינשי דלא מייתי קרבן, והתוס' משמע להו דאיירי בחד גברא (שפ"א).

תוד"ה ואיצטריך. אך לשון הבריייתא דרבה בר שמואל משמע לתשלומין (קו"א על הטו"א עיי"ש שהאריך), ובאמת שם במנחות אי' רק רישא דבריייתא ולא כתי' שם מה חודש למנוייו אף עצרת למנוייה.

❦ י"ח ע"א ❦

גמ' הואיל וקרוי מקרא קדש דין הוא שאסור בעשיית מלאכה. לפי"ז א"צ לק"ו דלעיל (וכן העיר הרש"ש, ובמרומ"ש האריך בזה).

שם בסוה"ע כאן ביו"ט שחל להיות אחר השבת. וקשה

דבכה"ג ליכא כלל יום טבוח דקיי"ל כב"ה דהקריבו הכל ביו"ט עצמו, וא"כ אמאי ר"ט אסר להם להספיד, ודוחק לומר דס"ל כב"ש. ובתוריי"ד ובשפ"א תי' דהרבה שלא הספיקו להקריב ביו"ט הקריבו ביום שלאחריו, ובאמת בדינא דמתני' דהתירו בהספד ותענית ומשמע דמעיקר הדין אסור, היינו משום שהוא יום הקרבת קרבנות (ואף במלאכה אסור כהתוס' לעיל ד"ה אלא לאו לתשלומין, וי"א דהוי מדאו', אך במתני' מ' דלענין המלאכה השאירו באיסור, דהא דשרי בהספד ותענית הוא היכר מספיק להוציא מהצדוקין). אמנם אם הטעם משום תשלומין דקרבן א"כ הו"ל לאסור כל ז' (ובאמת יש שיטה כן בפוסקים). וצ"ל דהא דר"ט אין זה בגלל הקרבנות אלא מדין אסרו חג, ואף שבמתני' דתענית י"ז אי' דימים שלאחרי יו"ט מותרין בהספד ותענית, כ"ז מעיקר הדין, אך מימות התנאים נהגו דין אסרו חג לאסרו בהספד ותענית (כ"ז עפ"י משנ"ל כלי המקדש ו' ט). ולדבריו ה"ה בכל אסרו חג, משא"כ לטעם דקרבנות זה רק באסרו חג דשבועות, ונחלקו בזה הפוסקים.

מוסיפים לו עוד קריאה בתורה, ואם חוה"מ אסור במלאכה מדאו', א"כ יש בו תוספת על ר"ח שמותר במלאכה, והוה לן להוסיף בחוה"מ קריאה א' יותר מר"ח ויהיו ה' קריאות (שיח יצחק).

שם, משמע "לפי האמת". לשון תו' רא"ש: "מכל הני ראיות מסתברא".

שם קרא דשרי בהדיא בהכי. במנ"ח (שכ"ג ג' ד"ה ולי נראה) פי' דבריהם עפ"י הט"ז הידוע שדבר המפורש בתורה להיתר אין בכח חז"ל לאסור, ובשו"ת רע"א (קמא ע"ד ד"ה אבל לענ"ד) כתב כן, אך רק בדבר שהסמיכוהו חז"ל אקרא.

שם, בסופו, משום לפני עור כו' צדוקין מודין בה. עיי"ש בסוגיה ובתוס' שם שהביאו מר"ת להוכיח מזה דשייך איסור לפנ"ע אפי' באיסור דרבנן, והתוס' כאן לא ס"ל כן (דא"כ לק"מ, וכמ"ש הרש"ש).

והנה מ"ש דהוי פשטא דקרא והצדוקין מודים בה, כ"כ גם תוס' הרא"ש כאן והרא"ש והריטב"א ריש מו"ק, ואין דבריהם מובנים כלל, דממ"נ, אם כונתם דהוי

רש"י ד"ה את חג המצות כו' מן המלאכה. פירושו ק"ק דהא בקרא זה כתוב "את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות", ומנ"ל למדרש תשמור למלאכה, ובאמת הר"ח כ' דיש כאן ייתור ואי"ז בפשטות הקרא, ובטו"א כ' מדהוה ליה למיכתב תאכלו מצות ז' ימים וכ' איפכא, מ' דז' ימים קאי גם על רישא דשמירת מלאכה.

רש"י ד"ה כל מלאכת עבודה כו' "וסמיך לה" כו'. צ"ע דכ"ז ליתא בגמ' ועיקר חסר מן הספר (ובטו"א פי' באופ"א).

תוד"ה חולו של מועד כו' וכי היכן מצינו כו' מקצתו כו'. אף שמצינו שמלאכות או"נ הותרו ביו"ט ושאר מלאכות לא (וכה"ק אחרונים), לא דמי, דכאן אותה המלאכה הותרה כגון בדבר האבד, ואף שמסרו הכתוב לחכמים (כדלהלן בגמ'), א"א שיהיו חכמים מקילים כ"כ בדאורייתא (תוס' שאנץ פסחים נ"ה ע"ב ד"ה שכן).

שם ועוד כו' אלמא כו' מדקאמר דאין יו"ט. ואף שאפי' אי הוי דאורייתא לא הוי כיו"ט דהא שרי במלאכות דבר האבד וכדו', אך שם בגמ' איתא דכל מה שנוסף,

אסמכתא גמורה ופשוטה דהוי דאורייתא (וכעין מ"ש הריטב"א ב"ה ט"ז ע"א והפמ"ג בפתיחה כוללת כ' ועוד), א"כ מלאכה בחוה"מ הוי דאו', ואם גם באסמכתא פשוטה וכנ"ל הוי דרבנן א"כ הדקו"ל דלא שייך לפנ"ע לשיטתם כאן דלא ס"ל לפנ"ע בדרבנן, וכן תמהו האחרונים (מנח"ח רל"ב ד', ישועות יעקב תק"ל א', ועוד), וצע"ג.
[ומ"ש שהצדוקין מודים בה, ושם בגמ' אי' שהכותים אינם מודים בה, הרש"ש כ' לחלק בין צדוקין לכותים. וגם י"ל דגם הכותים מודים בה אלא שמזידין ואינם רוצים לציית רק אומרים שאינם מודים בה, וכ"כ בשו"ת גורן דוד או"ח מ"ט].

❦ י"ח ע"ב ❦

במתני' נטמאו ידיו נטמא גופו. דין זה דוקא בנטמאו ידיו אבל לא בסתם ידיים (שפ"א, וכ"ה בביאור הגר"א או"ח קנ"ח א' ד"ה אפי').

שם טבל לחמור מותר לקל. וק' דמאי קמ"ל בזה, וי"ל דהו"א דבטבל לחטאת לא מהני לקודש, דאף דהיא חמורה מהכל, אי"ז

אלא מדרבנן ובאמת היא חולין, קמ"ל (שפ"א).

רש"י ד"ה ולקודש מטבילין, אבל "לאכול" כו'. ה"ה בנגיעה, עי' רש"ש.

שם בטומאה דאורייתא כו' את כל הגוף. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה ולחטאת, במי חטאת. ור"ח (להלן כ' ע"א ד"ה רב אחא) פי' בקרבן חטאת.

שם, בסופו, וכל טומאות ידיים שהן מד"ס. במסכת ידיים פ"ג.

תוד"ה כאן באכילה. עי' מהרש"א.

תוד"ה הא בנהמא. פשטות דבריהם משמע

דבתחילה כ' הפשט בגמ', דמתני' דידן באכילה דנהמא ומתני' דבכורים באכילה דפירי ואליא דר"מ (וכהגהת הב"ח אות א', דהא לרבנן באכילה דמעשר חייב בנטילה ואפי' בפירי וכמתני' דפרה), ואח"כ כ' וה"ה כו' והוא ענין בפנ"ע, דהיה יכול לחלק אליבא דרבנן דמתני' באכילה בנהמא ומתני' דבכורים בנגיעה דנהמא, וכ"פ הרש"ש

שם מהו להטביל כו' בראשו של ראשון. וקשה אמאי בעי דוקא בכה"ג דמקוה חסר, דבעיא זו שייכא גם במקוה שלם והטביל בראשו של הטובל. ובס' בית ישראל תי' דאה"נ אלא דאם היה פושט לו דבכה"ג שפיר דמי דאמרי' גוד אסיק, הוי מיבעיא ליה כה"ג במקוה חסר דאפשר דאז לא אמרי' גוד אסיק, וע"כ בעי ליה מיד בכה"ג.

שם גוד אסיק לית ליה. דוקא הכא, דאפשר דאין לומר דחזינן כאילו המקוה בראשו (עי' ר"ח).

רש"י ד"ה חרדלית כו' ואף אם אינו קטפרס כו'. ובאמת לפי טעם זה, בחינם פי' לטעם ראשון (תוס' חולין שם ד"ה גזירה), והא דקטפרס אינו חיבור לא נאמר לענין שאין טובלין בו, דזה תיפו"ל דזוחלין, אלא לענין חיבור ב' מקומות ע"י הקטפרס (מהר"ם שם).

רש"י ד"ה ראשון כו', מגיע לארץ. וכן ראשו שבים (מאירי).

רש"י ד"ה ואם בשביל כו' ליטול פירות כו'. עי' רש"ש.

ועוד. אמנם י"מ בפ"י אחרים, עי' תו' הרא"ש ובהערות עט"ר שם.

תור"ה הנוטל כו' משום נקיות. עי' תוס' הרא"ש ובהערות עט"ר שם.

תור"ה כאן לחולין כו' ותירץ כו'. עי' מהרש"א ורש"ש.

❦ י"ט ע"א ❦

גמ' קתני אדם דומיא דכלים כו'. וק' אמאי צריך לזה ולא הוכיח מכלים גופייהו דא"צ כונה. והצל"ח בחולין שם תי' דאפשר דכלים דהם לאו בני כונה א"צ כונה, ועיי"ש עוד תי'.

שם ביושב ומצפה כו' כלים דמכוין להו. ענין זה דיושב ומצפה הוי כונה צריך ביאור היטב איך מצטרפת כונת האדם שאינו עושה כלום, לפעולת הגל, וצ"ע.

שם טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. אי"ז שייך לברירה כמ"ש הטו"א, אלא הסברה נותנת דכ"ז שלא סילק ידיו ודעתו מאותו ענין (ולזה מהני שהוא לה כמ"ש התוס'), מהני מחשבה שבלב הנצרכת למעשה הטבילה (מרומ"ש).

רש"י ד"ה מחלוקת כו' כגון האונן כו'. יל"ע אמאי לא הביא הני מעלות דסוגיין, וכפיר"ח.

רש"י ד"ה גממיות. התערבו כאן ג' דיבורים וצ"ל כך: גממיות. גומות: בנחל. שיפולי הרים כו' (וכונת רש"י לומר דנחל אין מוכרח שהוא עם מים אלא כל מקום שהוא בשיפולי הרים כו'): תחתונה. כו'. (עפ"י לאוקמי גרסא ועוד).

תוד"ה נגזור כו' דאי משום זחילה אז בשל ים מהני כו'. ביאור התוס' לפי החזו"א (או"ח קכ"ט): להתוס' כאן לא גרסינן בגמ' חרדלית "של גשמים", רק חרדלית, והיינו דגזרינן אפי' אטו חרדלית של ים, וע"ז קא מקשה ר' אלחנן דזה יתכן רק לטעם דקטפרס, דאינו חיבור אפי' במעיין וים, משא"כ אי מטעם זחילה, הא מעיין וים מטהרים בזוחלין.

ואח"כ באים להוכיח דל"ג חרדלית של גשמים, דהיה קשה למורי כו', "ולפי' ראשון נחא" ר"ל דאחר דחזינן דגזרינן אפי' בחרדלית דים (דל"ג של גשמים), א"כ יתכן רק הפי' הראשון דרש"י דקטפרס אינו חיבור, ולא יתכן טעם דזוחלין, והיא היא קו' ר' אלחנן דלעיל (מהרש"א).

"ומיהו אכתי" כו', כאן חוזרים בהם להכריע דהטעם משום זחילה, דבאמת קטפרס הוי חיבור לענין מקוה.

תוד"ה לא כו' קתני רישא דלא מהני. עי' מהרש"א, וכן דחה תוס' הרא"ש.

❦ **י"ט ע"ב** ❦

גמ' אי תניא תניא. ולר' פדת לעיל דס"ל דאף לר' יהודה אמרי' גוד אסיק [דע"כ ס"ל דמהני להחזיק בעוד רגלו א' במים], לא שמיע ליה האי ברייתא דלר"י לא אמרי גוד אסיק (טו"א שם).

רש"י ד"ה ה"ג כו' ול"ג מכלל כו'. היא גי' ר"ח בתוס'.

תוד"ה בתחתונה כו' דאיכא מקוה שלם באמצע. היינו דקטפרס אינו יכול ליצור שם מקוה, רק יכול עי"ז לחבר למקוה שלם.

שם שסופו לירד מה שבראשו של ראשון. משא"כ בגממיות, שהמים הנמצאים בתוך הגומא העליונה אין סופם לירד (וכ"פ האחרונים בגיטין שם).

המטמאים, דא"כ אין כאן חידוש בהא דכפות וכמו שהקשו בעצמם]. וגם קשה אמאי בסיפא טמאים משכבות ומושבות, והיינו ע"כ בטומאת מדרס ולא בטומאת מגע דבזה אף ברישא הם טמאים כמש"ש מפרשי המשנה, וודאי שלא נ' דבאו התוס' לחלק בין טומאת היסט למדרס. ועי' חזו"א טהרות ט' ט"ו שהקשה כ"ז ונדחק מאוד.

[ואפשר דגיי' התוס' המניח ע"ה בחצירו (ולא כתיקון הגליון "בתוך ביתו" שהוא גי' דידן במתני'), וע"כ ברישא דהבעה"ב רואה הנכנסין והיוצאין אינו מעיז להשתהות בבית זמן רב, דנתפס בכך כגב כלשון התוס', משא"כ בסיפא דאין בעה"ב רואה הנכנסים והיוצאין יכול אף להשתהות שם זמן רב ולפתוח אף הכ"ח המוקפין צמיד פתיל, וצריך לדחוק דאף שהוא כפות וכו' יכול לדחוק עצמו ולהתאמץ לפתוח כמ"ש החזו"א שם. אמנם עדיין יקשה אמאי בסיפא מטמאין משכבות ומושבות במדרס, הא השתא קיימינן דאין לע"ה טומאת מדרס. וכ"ז צ"ע היטב].

שם ועוד כיון דחכמים גזרו עליהם להיות כזבים "לכל דבריהם" כו'. לשון זה צ"ע, דלא מצאנו אלא לענין מעיינות כדלהלן,

תורה בגדי ע"ה כו' דאינו מטמא בהיסטן. וה"ה במדרס (דבהכי איירינן בהא דבגדי ע"ה "מדרס" לפרושין), דדין אחד להם (מירא דכיא).

שם המניח ע"ה בחצרו כו' עד דנתפס כגב. עיי"ש היטב במשנה ובפי' הר"ש והר"מ והרא"ש. ודברי תוס' כאן אינם מובנים כלל, דלפי מה שנראה שהבינו בקושיהם דע"ה מטמא בהיסט ובמדרס, א"כ אמאי ברישא מטמא רק אוכלין ומשקין וכלים במגע, ולא מטמא בהיסט ומשכבות ומושבות. גם לא מובן כלל ענין הנכנסים והיוצאין, בין לפי' הרא"ש דקאי על השומר, ובין לפי' הרמב"ם דקאי על הבעה"ב. וגם תרוצם אין מובן, דמ' דר"ל דלעולם לא מטמא בהיסט ובמדרס, רק בסיפא חיישינן שמא טרח לפתוח את הכלי חרס הסגורים, וא"כ קשה אמאי לא חיישינן כן ברישא ומה זה ענין לרואה הנכנסים והיוצאים, דהא גם ברישא הע"ה בתוך ביתו ויכול לפתוח. גם לא מובן אם כפות ומובל ע"י אחרים איך יכול לפתוח כל הכלים וכו' [ולתוס' לא חיישינן שאותם אחרים המובילים אותו הם

וכה"ק בשיח יצחק, ובאמת בתו' הרא"ש הלשון: "ועוד דכיוון דגזרו עליהם שמטמאים במגע, וגם מעיינותיהן טמאים כו'".

שם לא ימצאו אדם מעביר חבית כו'. וגם ממדרסו קשה לזוהר (תו' רא"ש).

שם ואי משם צנורא דע"ה בגד לחוד הוא דנטמא. דכל משקה מטמא כלים מדרבנן (תוס' שם).

שם בתוספתא ספק רשות ע"ה כו'. כונתם להקשות דחזינן עכ"פ דבתרומה ע"ה מטמא בהיסט ומדרס.

❦ כ' ע"א ❦

גמ' אלא מסיפא "יוסי בן יועזר כו' לקודש". א"צ לכ"ז כאן, ול"ג לה (דק"ס), וכ"ה בר"ח ובמירא דכ"א, אמנם בזכר לחגיגה (בד"ה ועפ"ז) כ' ליישב הגי' עפ"י דרכו העמוקה בסוגיה.

שם אימא סיפא ואסורה מלאכול, אמאי פי', וע"כ משבשתא היא (תו' רא"ש).

שם והתניא "הושיט ידו". א"צ להושיטת היד כאן, וליתא שם בנדה, וכן הגיה בדק"ס "עודהו הסל על כתפו" כו'.

שם אין כלי מטמא כלי. היינו כלי שאינו אב הטומאה (ליקוטי רש"י).

שם כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת ע"ה כו'. "אומרת" כאן אין הכונה לבעלת הבגד, אלא אותה שלובשת אותם עכשיו, מכיון שנתברר לה שהם בגדי חברתה, וחושבת שהיא ע"ה, שוב אינה שומרת עליהן (תו' רי"ד).

נעביד לה שימור בידיה דחבריה. "לא זכיתי להבין פשט הפשוט, דהיכן נזכר כאן רמז דמהני שמירה מה שביד חברו" (לשון רע"א). ובס' יד משה (ורשא תרמ"ב) הוסיף להקשות דממ"נ, אם יש רמז מהא מעשה דר' ישמעאל דיש שימור ביד חבירו א"כ מה משני ר' יוחנן, ואם לאו מאי ס"ד דמקשה. ותי' דר' אושעיא (המקשן) ס"ל דלא שייך לטמא מה שביד חבירו אם הפסול הוא בגלל חשש טומאה, דודאי שייך שמירה מטומאה בכה"ג, אלא ע"כ דר' יונתן בן אלעזר ס"ל כר"ל (בפסחים

ל"ד ע"א, לגבי קודש) דהיסח הדעת הוא פסול הגוף, ותקנ"ח לפסול אף בלא חשש טומאה, וע"ז הק' לו מהא דר' ישמעאל דמוכח דהפסול שהוא מחשש שנטמא, וכמו שאמר כמה גדולים דברי חכמים כו', וא"כ קשה אמאי טמא מה שביד חבריו, וע"ז משני ר' יוחנן דמה שביד חבריו יש בזה חשש טומאה באמת. ורמז לכ"ז החזו"א (טהרות, י', י').

רש"י ד"ה דתנן, בסופו, אבל כקודש לא אמרינן. בגמ' משמע דהקו' על הוכחה דר' מרי מדלא קתני בהו מעלה, ממתני' דטהרות דהא דלא קתני בהו מעלה דאפשר דנכלל או בחולין או בתרומה [דהמקשן הסכים לסברת ר' מרי דחולין על טה"ק מסתבר שאינם כחולין, וע"כ לא מסתבר דנכללים בחולין, וע"ז הק' לו ממתני' דטהרות דחזינן דאכן איכא תנא דס"ל דהוי כחולין (לענין טומאת שני), וא"כ שוב אפ"ל דגם כאן נכללים בחולין או בתרומה], וכאן משמע מלשון רש"י דהקו' על עצם דבריו דזה דלא כמאן, וצ"ע.

רש"י ד"ה טמאה, בסופו, היסח הדעת טומאה. ולענין סוג

הטומאה, עי' רש"י בגמ' בד"ה אין כלי מטמא כלי, ובחזו"א (טהרות, י', ה', בד"ה ויש להסתפק) נוטה לומר שאין היסח הדעת טומאה ממש, רק פסול וצריך טבילה.

רש"י ד"ה הפוסלה כו' לכתחילה. בתו' רא"ש כ' דלא מסתבר שיהיה אסור להשתמש בטהרות במגריפה פסולה.

רש"י ד"ה נפסקה לי כו' מי אתיא קמי רבנן כו'. בתו' רא"ש הוסיף להקשות דאי הוה ע"ה מטמאה הבגד במגעו.

שב, בסופו, אחר כונת השמירה כו'. וקשה דמאי ראייה מכאן למה שכיון לשמור דבר זה ונמצא דבר אחר דמהני השמירה. ונ"ל דדייק לישנא יתירא, דהול"ל רק אין בליבו לשומרם טמא, ול"ל למימר בליבו לשומרו טהור, אלא לאשמועינן דאפי' בכה"ג טהור (תו' רא"ש).

רש"י ד"ה כיון דכלים כו' אסח (כצ"ל - מנחם משיב נפש) דעתיא כו'. ואף ששמרן שמירה דחול, וזה מהני לבגדי חול, כיון דלגבי שמירת בגדי שבת לא

שמרן, חשבוה להיסח הדעת (חזו"א, וכע"ז בגלינוי הש"ס). אמנם בתו' רי"ד פי' בע"א, דהשתא שנודע לו שהתחלפו ואלו בגדי חול, עצב הוא, ומתוך כך לא שומרם אפי' שמירה דחול.

תוד"ה שמרתיה כו' דמשקין טמאין "פוסלין". וקשה דמשקין הם ראשון וא"כ עושים שני, עי' תו' רא"ש, ובהערות שם שהביא עוד תירוצי המפרשים.

תוד"ה נימא כו' משמע דבאשה חבירה אורגת כו'. עי' מהרש"א.

שם כדתנן "אחוריי" כלים שנטמאו במשקין. לאו דוקא "אחוריי", דמשקין מטמאין כלים, ושיגרת לשון הוא אגב דלעיל (רש"ש).

❦ **כ' ע"ב** ❦

מתני' שבקודש מתיר כו' ו"אח"כ קושר". מאי ר"ל בזה עי' זכר לחגיגה, ובתפא"י משמע דקמ"ל דאפי' מיירי בבגד שחייב לקושרו, הטריחוהו להתיר הקשר, ואח"כ יקשור שוב.

רש"י ד"ה טהרותיו טהורות כו', כל שעתא סברי כו', אלמא

אדם משמר כו'. לכא' תמוה, דכיון דכל שעתא סברי השתא אתי, ומרתתי לנגוע, מאי קושיא על הא דמעפורת לעיל שלא מיירי בכה"ג, ואדרבא אמר לו תנהו לי. ו"מ"ש בחזו"א דהשתא ס"ל דחכמים הפקיעו כל מצב שמירה אצל חבירו, צ"ע מנ"ל להקשות כן בהנחה זו, וע"ע שיה יצחק]. ובזכר לחגיגה כתב דמה שאין אדם משמר מה שביד חבירו, אותם חמריו ופועליו גם יודעים זאת, וזה גופא סיבה בשבילם לא לחשוש מבעה"ב, שיודעים שאין בכוחו לשמור על מה שבידיהם, וממילא נגעי' ועדיין צ"ב.

גם יל"ע עוד דחזינן מכל הסוגיה דלא חיישינן לשאר טומאות כגון מגע שרץ וכדו', רק למגע ע"ה].

רש"י ד"ה ומנגב. המאירי פי' בדעתו שבגד שהוא לח

מתעבה ולא מתפשט תמיד, אמנם אח"כ תמה ע"ז דל"ש לומר דמים לחים חוצצים, וכה"ק האחרונים, ובמרומ"ש (להלן כ"א ע"ב בד"ה דקיטרא) פי' בדעתו דרגיל להיות טינוף בבגד, ואם היה יבש היה נופל, אך כשהוא לח חוצץ.

תוד"ה מאי. עי' מהרש"א שב' הפי' בתוס' סותרים להתוס' לעיל, וכ"ה בתו' רא"ש.

תוד"ה כבא להם כו' "מרתתים ליגע בו". השתא מיירי שטיהרם וא"כ אפי' אם יגעו לא איכפת לן, ובגנזי יוסף כ' דכונתם דשומרים שחבריהם לא יגעו, ואח"כ כתבו "ואי לא הכי לא מירתתי", היינו דהם עצמם יגעו.

תוד"ה הנושא כו' התם בנוגע בה. עי' מהרש"א.

שב, בסופו, לא יטמא כלי אפי' בעת נושאו את המדרס. האחרונים יישבו שכונת רש"י שהמנעל ייכנס לחבית, וכ"ה במאירי, וכ"ה בדפוסים ישנים ברש"י (מירא דכיא ולאוקמי גירסא).

תוד"ה לא כו' "ביניהם". בתו' רא"ש ליתא מילה זו, ועכ"פ נ' דכונתם שוה דכיון די ש הרבה דינים במשנה, הוסיף גם באמצעה את כללות הענין, ודלא כרש"י (ד"ה לא) דמ' מדבריו דכונת המשנה רק לענין חציצה (רש"ש ברש"י). ובתפא"י כ' דמכאן ואילך תרומה קילא מקודש בב' קולות.

תוד"ה הכלי, בסופו, ותי' הר"י כו'. האחרונים (טו"א ועוד) התקשו בדבריהם דהא גם אויר לא מצינו שמטמא אי לאו האי

קרא. [ובזכר לחגיגה ומשמרות כהונה כ' דמהא דצירוף מהני רק לקודש, מ' דלחולין לא, אמנם אין זה משמעות לשון התוס']. ואפשר דבקושיהם סברו דאה"נ מסברא אין להעדיף אויר על צירוף, וכן להיפך, אלא אחר שמצינו כאן צירוף, מנ"ל לחדש ענין אחר כמו אויר, וע"ז תי' דלא מצינו צירוף לחולין, ולגבי חולין שניהם שווים.

תוד"ה כלים. מדבריהם מ' דאף בתחילת עשייתן יש דין זה (אלא דאי"ז רגילות), אך קשה דלהלן כ"ג ע"א מבואר בגמ' דדין זה הוא מחשש צנורא דע"ה שניתזה קודם הגמר כלי ונשארה לחה בשעת גמר כלי שאז מקבל טומאה, ולפי"ז לא שייך לטמאות הכלי בתחילת עשייתו דאין חשש זה, וכה"ק בטו"א. [ובמרומ"ש כ' דאין לחלק בין כלי שעשייתה מרובה או מועט, דא"כ נתת דבריך לשעורין].

❦ כ"א ע"א ❦

גמ' מפני ש"כבידו" של כלי חוצץ. לשון זה לאו דוקא, דכלי כבד שנמצא בתוך כלי חוצץ אפי' בתרומה ואפי' בחולין (מאירי,

וביאור הגר"א ר"ב סק"ח), וא"כ ע"כ
כאן בכלי קל איירינגן.

רש"י ד"ה והא מדיפא כו', אלא
חציצה גמורה "דאורייתא".

מ"ש דאורייתא אין זה מובן, דגם
מדרבנן שייך חציצה גמורה, ואף
בחולין (וכמ"ש במסוה"ש אות ד'),
וצ"ע.

תוד"ה האונן, ורבותא נקט. ר"ל
הא דנקט שם הביא פרידה
א' אוכל לערב, זה לריבותא,
דהפרידה השניה אינה לעיכובא
באכילת הקדשים ויוכל להביאה
לאח"ז, ואע"ג דאם הביאם שניהם
תרוייהו כו', ר"ל דלעצם הדין גם
אם יביא שניהם בשחרית לא יאכל
עד הערב, וע"ז כ' דאי"ז משום
הער"ש, אלא דסומך על החזקה
וע"כ אוכל רק בערב כדלעיל (שיה
יצחק).

שם אך רש"י לא פירש הכי לקמן
כו'. עי' מהרש"א.

שם שמטמא חולין במגעו לפיכך
בעו הערב שמש. לשון הר"ש
(בטהרות פ"ו מ"ג): "אין לדמות
טומאות דרבנן הנוהגות אפי'
בחולין, להני דאינגן אלא מעלות
בעלמא לקודש ולתרומה".

שם היינו גבי חולין ותרומה
וקודש. כצ"ל (אחרונים).

שם ולא טביל "כ"כ". נמחק
"כ"כ" (בארות המים).

שם וכי"ד דאיכא הוכחה דאטבלה
שריא. זה קאי גם על חוץ
לירושלים (וההוכחה היינו מ"ש לעיל
דסכין מסתמא אטבלוה אתמול) ואף
בגזייתא, סכין שרי (חזו"א טהרות,
ד', ז').

שם כגון שאבד לא שייך התם
היסח הדעת. פשטות דבריהם
(וכ"ה בזכר לחגיגה, אחיעזר יור"ד א',
ז', ועו"א) דכונתם רק אליבא דר"ל
(בפסחים ל"ד ע"א), אבל לר' יוחנן
דבהיסח הדעת יש חשש טומאה,
אדרבא בנאבד יש יותר חשש
טומאה. אמנם בחזו"א (טהרות ו', ו')
כ' לא כן, וכן בחזו"א או"ח קכ"ט,
וד"ל שם: "דענין השמירה
שהצריכו חכמים, הוא שידע
המאורעות שיארעו בהן לשאול
עליהם, והלכך גם מאורע של
אבידה ידוע לו ושואל עליו כו',
והיסח הדעת אין כאן".

שם והביא הר"ר אלחנן סעד
לדבריו כו'. צ"ל "ומשמע
בירושלמי שעולה נקריבה וחטאת

תאכל, אי לאו דחיישינן שמא נותר הוא" (גליונות קה"י עפ"י הירושלמי), ומיושבת קושית גליון הש"ס.

❧ כ"א ע"ב ❧

גמ' צריכא. דאפ"ה חיישינן (ר"ח).

רש"י ד"ה בכלי שאין בפיו כו', במיעוט מים שבכלי. מלשונו משמע דהחסרון הוא דלא יטביל במו' סאה, וקשה אמאי לא פ"י כפשוטו דאין מטבילין בכלים מדארו' (משא"כ במיעוט מים דמדארו' סגי ברביעית), וכ"פ הרמב"ם והר"ח (מגדים חדשים עיי"ש מ"ש בזה).

רש"י ד"ה עירוב מקואות, בצד מקוה שלם. האחרונים (שיח יצחק, ערל"נ ביבמות, ועוד) כ' דלא בא לאפוקי כששניהם חסרים, דבאמת גם אז שפוח"נ הוי חיבור, אלא בא לאפוקי מקוה כשר ושאוב בצידו דאז א"צ לשפוח"נ וחיבור שעורה מהני. אמנם בראבי"ה (תתקפ"ח) מפורש לא כן, דבשניהם חסרים לא מהני שפוח"נ, וכתב דרש"י דידן גם ס"ל הכי.

תוד"ה דקיטרא כו' דקים ליה "דלא" ידעינן מאידך. כצ"ל (ודלא כהב"ח), ור"ל

שהצריכותא היא דבר פשוט ולא טרח לכותבה, דודאי לחשוש לחציצה במנגיב הוא חידוש טפי מכלי בתוך כלי וכו' (אחרונים).

תוד"ה אחרונות כו' ואפ"ה כו'. עי' מהרש"א. ועוד פי' בשיח יצחק, דר"ל דאם תרצה להוכיח דלכל דבר הם כקודש, דאם הם כקודש רק לענין מעלה זו הו"ל למתני' לומר כן בהדיא (משא"כ אם לכל דבר הם כקודש א"צ לכתוב זאת כאן ג"כ), ע"ז קאמרי דבמתני' דידן ע"כ המעלות ראשונות הם גם לחולין עטה"ק, ולא האחרונות, ואפ"ה לא כתב ברישא בהדיא חולין עטה"ק, א"כ אין זו הוכחה.

תוד"ה בתרייתא כו' דררא דטומאה "דאורייתא". בגמ' שם ל"ג לה, וגם מהמשך דבריהם בפ"י ר"י מוכח דל"ג לה (וכן ליתא בתו' רא"ש), אלא דהוסיפו לפרש כן לפי מאי דס"ד השתא דבמעל"ע איכא דררא מדרבנן (שיח יצחק).

שב, בסופו, אז אין שם ספק טומאה כו'. לכא' אין זה מובן כלל, דסו"ס השתא דראתה מטמאין לה למפרע מחשש

טומאה. [ואולי י"ל דחשש זה שנעקר הדם הוא חשש כללי על כל הנשים, אמנם אישה זו דקיימא לפנינו יש לה חזקת טהרה ובאמת היא טהורה, ומה שמטמאים הטהרות שנגעה בהם זה מהגזירה הכללית (וכ"כ בס' פרי עץ הגן בנדה אות ר'). אמנם לשון התוס' לא משמע כן אלא כיון דהוי למפרע, וצ"ע].

תוד"ה עוביה כו' "הא" טופח ע"מ להטפוח חיבור. במצור דבש מוחק תיבת "הא", דברייטא מפורשת היא שם בגיטין, ובמירא דכ"א כ' דדיוקא ממתני' עדיפא מברייטא. (וביאור כל הסוגיה שם ע' היטב בחי' הגר"ח טומאת אוכלין פ"ז ה"ה).

שם ואומר ר"ת כו'. דהיינו להחבור במים מהני בטופח ע"מ להטפוח, אך בעינן גם לבטל המחיצה ע"מ שייחשבו מעורבין, ולביטול המחיצה בעינן שיעור כשפוח"נ (וכ"ה בחי' מרן רי"ז תלוי מקואות, ר', ג', עי"ש).

מסיפא דנפרצו, דאפשר דלר"ת אה"נ קליפת השום וטופח ע"מ להטפוח חד שיעורא הוא, וכמ"ש התוס' רא"ש. אך באמת גם מהרישא לא קשה על ר"ת, דיפרש הא דשפוח"נ היינו בכותל, ולא במים, וכ"כ הר"ש (בטהרות שם) בדעתו, וא"כ מה מקשים כאן על ר"ת. ואפשר דכונתם דכיון ד"קליפת השום" קאי על המים, מוכרח שגם "שפוח"נ" קאי על המים ולא על הפירצה שבכותל (וכ"כ בשיח יצחק). אמנם מהמשך דבריהם מוכח שס"ל דקליפת השום הוא שיעור טפי מטופח ע"מ להטפוח, וצ"ל שזה כתבו רק בדעת ר"י שפי' ההיא לענין השקה, ולענין מקואות לא מהני טופח, ויקשה עליו ממתני', וע"ז מוכרח לומר דקליפת השום מהני, דהוי טפי מטופח ע"מ להטפוח. [ובתוס' יבמות משמע דמקשים גם מסיפא, ועי' גם תוס' בגיטין ובמהר"ם שם, וכ"כ צ"ב היטב].

❦ **כ"ב ע"א** ❦

גמ' וכחללה כשתי אצבעות כו'. וקשה דאם קתני השיעור דב' אצבעות, א"כ ידעינן כבר השיעור,

שם אך קשה להר"י כו' כלומר שתי אצבעות חוזרות למקומן כו'. משמע מדבריהם דכונתם להקשות מרישא שהכותל נסדק למטה, ומה שבאמת לא מקשים

ול"ל למיכתב שיעור דשפוח"נ. וי"ל דבכל דוכתי שיעור אצבע היינו אגודל של אדם בינוני, משא"כ כאן ב' אצבעות הם הסמוכות לאגודל, כמבואר בתוספתא, לכן נקט גם כשפוח"נ, ומיהו מכיון דיש שפופרת רחב או קטן, נקט גם האי שיעורא ב' אצבעות, דהיינו של אדם בינוני (תפא"י).

שם סל וגרותני שאין בפיהן כשפוח"נ ליכא. ול"ש לומר לא פלוג ולמיגזר בהו, דכלים אלו ל"ש בהם כלל גזירה זו ולא נאסרו מעולם (זכר לחגיגה).

שם ה"ק ואם אינו צריך להטבילו כו'. הא דלא נקיט בפשיטות ואם היה הכלי טהור, לאשמעינן דאפי' היה הכלי טמא אך לא רצה להטבילו וכגון שלא הכניס כולו לתוך המים, ג"כ דינא הכי (תפא"י).

שם ומים המעורבין כו'. ובהגהות הב"ח (א). אמנם מרש"י משמע כפי' התו"ט ושאר מפרשים דר"ל ד"נעשה" כמים המעורבין במקואות דצריכים שפוח"נ, ואין כאן ב' דינים.

שם א"ה תרומה נמי. מה שלא הקשה כן אשאר מעלות, י"ל

דהתם חומרא בעלמא ניהו וע"כ שפיר י"ל דהחמירו בקודש החמור טפי, משא"כ הכא דיש כאן לתא דטומאה ממש א"כ אף תרומה טמאה אסורה באכילה (טו"א). אמנם בזכר לחגיגה הק' ע"ז דגם בשאר דברים שייך לתא דטומאה דאו' כדלעיל, ופי' בע"א.

שם לא מקבלינן מיניה. וקשה דהא אין הע"ה יודע שהחבר מטביל כאן תרומה, וא"כ הוא יבוא להטביל אף קודש כלי בתוך כלי. וי"ל בדוחק דכיון דהוחזק לזה לא הוחזק לזה וכו' (כדלעיל במתני' י"ח ע"ב), א"כ החבר אומר בפיו שטובל לשם תרומה (זכר לחגיגה), ולא יבוא להטביל כן לקודש דכו"ע ידעי שקודש חמיר (מאירי).

שם קודש נמי לא נקביל מינייהו. הא דקודש מקבלים מבואר להלן במשנה כ"ד ע"ב דנאמנין כל השנה, והיינו משום דקודש חמיר להו וגם ע"ה עושים הכל עפ"י חברים, וא"כ מאי מקשה הכא. ובס' בית ישראל כ' דמגזירה זו דקיימינן בה (דחיישינן שיטביל בתוך כלי בקודש) חזינן דלא עושים הכל עפ"י חבר אפי' בקודש, וא"כ ק' דשוב לא נקבל מהם. ורמז לזה גם

החזו"א (פרה י', ט), ושם כ' דתי' הגמ' משום איבה היינו בצירוף דקודש חמור להם.

שם ואין כלי טמא חוצץ. במשנה למלך (טומאת מת י"ב ב) דן אם דבר המקבל טומאה רק מדרבנן חוצץ או לא, והביא מהראשונים דבטומאת ע"ה אינו חוצץ דיסוד טומאתו בספק דאו', ועשו ספק כודאי, משא"כ בטומאה דרבנן שאין לה סרך דאו' חוצץ.

רש"י ד"ה מיגו כו' דכטומאתו כן טהרתו כו'. המפרשים טרחו להסביר את ענין ה"מיגו" כאן, אמנם לשון רש"י "כטומאתו כן טהרתו" צ"ב.

תוד"ה מאי כו' וכן משמע לישנא כו'. דהול"ל כמתני' דמקואות (דלהלן בגמ') כלי שמילאו כלים והטבילו (מירא דכיא).

שם הלכך לא שייך ביה טעמא כו'. אך סו"ס זה הוי נפק"מ, וכה"ק בטו"א (לעיל בד"ה גזירה).

שם ולא נראה כו'. עי' מהרש"א על הרש"י.

תוד"ה אבא שאול, צ"ע כו'. המפרשים כתבו דכונתם

לשאול על סמך הגמ' דלהלן כ"ג ע"א עבר ונשאו טהור (ועי' במ"ש שם מהחזו"א), וצ"ע דבריהם הסתומים.

תוד"ה שלא. ר"ל, דהא דשורף פרה לעצמו אין זה טעם על נאמנותם על יין ושמן, לכן פי' דבזה ר"ל ר' יוסי דנאמנים על שמירת הפרה (גנוי יוסף).

תוד"ה לא מקבלין מיניהו כו' ול"נ כו'. באו להקשות על מה שפירש"י שבשעת הגיתות נאמנים מעיקר הדין דעושים אז הכל עפ"י חברים, והקשו דזה רק תקנה סופו משום תחילתו, אמנם כבר כ' הטו"א דאין דבריהם מובנים כלל דבאמת בפותח חביתו מעיקר הדין היא טמאה, שנגעו בה ע"ה, וטהורה רק משום תקנת סופו משום תחילתו, ומה זה נוגע להא דשעת הגיתות דהתם באמת מעיקר הדין טהור וכפירש"י (ויל"ע בזה בסוגיות דלהלן).

❦ **כ"ב ע"ב** ❦

גמ' ותניא א"ר יהושע בושני כו'. לכא' לענין הקושיה כאן א"צ לכל ברייתא זו, ובזכר לחגיגה האריך לפרש בסוגיה חמורה זו.

שם אשה כו' טמאין. כמו שב"ש
טמאו הכלים ה"ה האשה,
שגם גוף הע"ה נשאל לחבר
להשתמש בו (ראב"ד בעדויות במתני'
שם).

שם והא דאמר הטבלתי כו'. אין
זה חשש משקר, אלא חוסר
ידיעה (רמב"ם בפיה"מ כלים, י', א',
בסופו).

רש"י ד"ה לעצמו טהרנו כו'
ובלאו הכי מאכלו טמא.
לכא' תמוה דבשביל זה נעוות את
הדין לטהר את הטמא.
ובמקדש דוד (טהרות מ"א, ב', בסוף
ד"ה ולפי"ז) כ' דאה"נ כל דין
טומאת ע"ה אינה אלא לחבר, אך
לע"ה גופיה זה טהור מעיקר הדין,
וכן הביא המגיה שם מצ"פ.

רש"י ד"ה כלום משגיח עליך,
בסופו, ישמע לך ויטבלנו.
דבריו קשים מכמה אנפי, חדא
דאי"ז משמעות לשון הברייתא,
וגם אין זה כטעמא דמתניתין, גם
המשך דברי הגמ' להלן ("אי הכי
ניהדרו להו" כו') קשים לפי"ז, ועי'
בתוס' מה שהוסיפו להקשות עליו.
ואולי מה שהכריחו לפרש כן, דאם
ר' יהושע היה שמיע ליה הא
דמתני' שטהרתו לך ולו, לא היה

מתקשה בדברי ב"ש, וע"כ דלא
הוי שמיע ליה, וא"כ אף לאחר
דברי התלמיד היה לו להקשות
שנטהר אף הכלי שטף, ע"ז קאמר
דבכך שומע לנו, ועדיין צ"ב.

תוד"ה כלום כו' ועוד כי מסקינן
כו'. המפרשים האריכו
והגיהו לפרש כונתם כאן, ועדיין
צ"ב, וגם תירוצם צ"ב.

תוד"ה ואטבילה כו' וקשיא כו'.
עי' מרומ"ש שכ' דאין
הקו' מובנת, דקו' הגמ' דאין
נאמן על טהרת טבילת מת אי
חיישינן לכלי בתוך כלי. ואפשר
דכונתם, דמכיון דאיתא בברייתא
טמא מת דוקא, א"כ זה חמיר
להם טפי ובזה עושים עפ"י
חברים וחכמים, ואין להקשות
מזה על סתמא.

שם ותירץ כו' עד סוף התוס'. גם
כאן התקשו מאוד המפרשים.
ולכא' נ' בכונתם, דב"ה יכולים
להקשות לב"ש, דאחר שחזינן
דטומאת מת חמיר להו לע"ה
ונאמנים ע"ז לגמרי (ואפשר דעושין
בזה עפ"י חבר כתרומה בשעת הגיתות),
א"כ כיון דהכא אמרינן שיש כאן
מת, והע"ה נאמן להצילם מטומאת
מת, א"כ נאמן שטיהר לגמרי את

הכלי חרס שמצא עפ"י הארובה, וא"כ חוצץ, וא"כ אותם הכלים שנמצאים בעליה באמת אין להם טומאת מת כלל, ושוב ב"ש יכולים לומר עליהם שהם "טהורים", על סמך שהחבר מטביל כלים ששואל מע"ה.

תוד"ה מתוך חומר כו' וצ"ע כו'.
עי' מהרש"א.

תוד"ה מקום כו' והקשה כו'.
במרום"ש כ' דכונת רש"י שחקק באחורי הכלי, וכ"ה ברש"י דפו"י (לאוקמי גירסא).

שם מי גרע מתוך תוכו. שם איתא דטהור, אלא ששם הכלי הפנימי עודף על החיצון, משא"כ כאן, ולכן הקשו (שיח יצחק).

❦ כ"ג ע"א ❦

גמ' ר"ז אמר עבר ונשא טהור. בשיח יצחק ובחזו"א (קכ"ט) כ' דדוקא כאן טהור, שהגזירה משום מעשה שהיה, אך לא בשאר דברים שגזרו משום חששות וכדו' (אמנם עי' לעיל כ"ב ע"א תוד"ה אבא שאול ובמ"ש שם, וצ"ע). ובזכר לחגיגה כ' להיפך, דדוקא כאן שנכשלו במעשה איכא למ"ד דגזרו

אפי' בדיעבד, משא"כ בשאר דברים.

שם אילימא דחתכה חבר למה לי טבילה. אף שבגדי קודש מדרס לחטאת, ואולי אף גופו, אפשר דטבל החבר לשם טהרה לחטאת, אמנם עי' זכר לחגיגה.

שם בשלמא לר' יהושע היינו דאיכא היכרא לצדוקין כו'. הנה מקושית הגמ' לעיל "הא טמא וקאי" הוכיחו התוס' (לעיל כ"א ע"א, במסקנת דבריהם), דבטומאת ע"ה דפרה החמירו להצריך הע"ש, וא"כ השתא דמוקמינן כאן דהחשש הוא צינורא דע"ה, א"כ החמירו להצריך בה הע"ש, דהא בפרה קיימינן [וגם בכהנים החמירו בה כמבואר בתוד"ה מטמאין], א"כ לכא' אדרבא, לר"א שפיר דיטבול מיד, ויש היכרא לצדוקין דלא עבדינן הע"ש כדמיבעיא לן למיעבד, ולר' יהושע קשה אמאי צריך לטמאותה. אמנם בטו"א (בד"ה הערב שמש לא) כ' דהאי חששא דצינורא אינו חשש אמיתי אלא להזכיר ענין הטבילה עיי"ש, ובמהרש"א בתוס' לעיל כ"א בד"ה ותירץ הר"ש, ועדיין צ"ב.

רש"י ד"ה למה לו טבילה,
"כיוון". כצ"ל (לאוקמי
גירסא).

תוד"ה ונפסקה כו' "דאכתי" מנא
דהדיוט כו'. כצ"ל (חזו"א
נגעים א' כ"ז, דר"ל דלא הוי מחוסר
מלאכה).

תוד"ה לא ישא. עי' מהרש"א.

תוד"ה שפופרת כו' לפי שהיו
מקילים כו'. מ"ש "לפי"
כו' אי"ז הסיבה להחמיר דוקא בז'
ימים, דהא אף בסוגיין מקילים
בוה, אלא עיקר תירוצם לחלק בין
ז' ימים לשאר יומי, ומ"ש "לפי"
כו' הוא כעין מאמר המוסגר.

❦ כ"ג ע"ב ❦

גמ' אלא מעתה כו'. ומשמע דזה
אי אמרת בשלמא, עי' תו'
רא"ש ובהערות שם.

שב"א"ה תיבעי הזאת שלישי
ושביעי. האחרונים (ראשל"צ,
מרומ"ש, ועוד) פי' דקן' הגמ' על
השפופרת, דאדם הנוגע בטמא מת
הוא רק ראשון, ועי' רש"ש להלן
בד"ה אלא עשאוה.

אלמה תניא חותכה ומטבילה
"טעון טבילה" כו'.
בחזו"א (טהרות, י', ח') מוחק "טעון
טבילה" דזה קאי על האדם ולא על
השפופרת.

שב"ש הכתוב עשאו לכל מה שבכף
אחת. מהייתור קא דריש
(ר"ח).

רש"י ד"ה כטמא מת כו' שמטמא
אדם. וא"כ כשמוציאה
האדם מהמקוה, תטמא אותו
השפופרת, דהא המטבילה טמא,
ושוב יטמאנה. וצ"ל דלפני
שיוציאנה מהמקוה יטבול גם הוא
(חזו"א פרה ה', ג', ד"ה והא).

תוד"ה יצא לאו כו' משום ד"כלי"
הן. צ"ל ד"קילי" (שיח
יצחק ועוד).

שב"ב, בסופו. המפרשים התחבטו
לפרש כונתם כאן, ועדיין
צ"ב.

תוד"ה שאם כו' הא מפסיד
בקדש. מלשונם משמע
דאם לא היו קדושים בקדושת
הגוף, לא היה קשה להו שמפסיד
בקדש, אף שקדושים בקדושת
דמים. ואפשר דכיון דאינן לגחלים

שווי וערך ממוני, אין להם קדושת דמים, ויל"ע.

שם אבל של כל יום לא כו'. בתוס' יומא (מ"ו ע"ב) פי' בד' ר"נ גאון, דמחתה של כסף של כל יום אינה קדושה כי לא מכניס בה לפנים, ורק של יו"כ קדושה, אך בתוס' דידן כתבו פי' זה בסוף בשם י"מ, וא"כ משמע דאין זה כונת רנ"ג שהביאו כאן. ובשיח יצחק ועו"א כ' דלרנ"ג המחתה קדושה אלא שאין מקדשת הגחלים, משא"כ להי"מ דלהלן המחתה אינה קדושה כלל. אמנם בתוס' ביומא לא משמע כן, גם בתור"פ וריטב"א שם כ' להדיא בד' רנ"ג שאינה קדושה ואינה כלי שרת, וכהי"מ כאן. ובתוס' רא"ש כאן אחר שהביא כל הפירושים כ' דגם לרנ"ג צריך לפרש בחד מהני פי'. ואולי נחלקו הראשונים בד' רנ"ג, והתוס' כאן ס"ל בדעתו דרק מחתה של יוה"כ קדושה דבהא כתי' קרא (והתוס' ביומא דחו זאת), או דס"ל כהתוס' רא"ש ביומא דרק מחתה של יוה"כ מקדשת כי בתוכה מקטירים, וכ"ז צ"ע.

שם וה"ה דמצי לאוקמי במחתה של כל יום כו'. משמעות

לשונם שכ' כן רק לפי ר"י ולא לפי רנ"ג, וכן משמעות תוס' רא"ש כאן והתוס' ביומא. וי"מ שכונתם גם על רנ"ג, וכ"ה להדיא בתור"פ וריטב"א ביומא שם, ועי' מ"ש לעיל.

שם דלא פסיק ליה כו'. עי' מהרש"א וצ"ב. והנה בשאר ראשונים כאן וביומא כ' רק "לא פסיקא ליה" ולא כ' "קדושה או לא", ומשמע דכונתם כפשוטו דלא פסיקא ליה אם של כסף או זהב וע"כ נקט יוה"כ, וכ"כ לגרוס כאן בתוס' בס' נחלת יהושע. וע"ע בהגהות רי"א חבר בילקו"מ.

שם אין בכך כלום אם מפסידו. עי' תו' רא"ש ובהערה 55 שם. וז"ל החזו"א (זבחים ט', י"ב) "ואפשר דא"צ כאן לברירה, אלא מעיקרא איקדיש כולו כדי ליקח ממנו את הצריך לו, והלכך מותר לאבד המותר, דכן הוא קדושתו מעיקרא להקטיר ממנו רק ג' קבין והמותר הוי כנעשה מצותו, ומ"מ מיקרי א"צ לכלי לענין צירוף, ואם מפזר אלו שנגע בהם הטבו"י, המותר טהור".

שם וקשה להר"ר אלחנן דהא מזבח מקדש כו'. משמע

האי פשיטותא דכלי חול מצרפים
]ובנחלת יהושע כ/ מהא דאי' דמעלה זו
לקודש ולא לתרומה, ותרומה היא בכלי
[חול].

תוד"ה מנין כו' וקשה לר"י כו'
גבי מעלות דרבנן. זה יש
ליישב דגם לדידה מתני' מיירי
באין לו תוך (שיח יצחק, ועי' הגו"צ
ברש"י ד"ה ופליגא).

שם ותירץ הר"י כו'. עי' מהרש"א.

שם [דהוי דאורייתא]. זה לא
גרסינן (שיח יצחק גנוי יוסף).

שם, בסופו. ובד' ר"ת כ'
האחרונים דחיבת הקודש
לא עושה "מציאות" אוכל, אלא
"דין" אוכל, וא"כ שפיר יכולים
לקבל טומאה מאוכל.

תוד"ה בחיבורין כו' ויש ליישבו
דה"ק כו'. עי' בהגו"צ
מהבית מאיר, ושם פי' דר"ל
דלכתחילה יטביל שתיהן שמא
נטמאו שתיהן ע"י שנגעה
בחברתה, אף שבדיעבד אף כי
נגעה בחברתה וחברתה נגעה
בקודש שלא בחיבורין לא נטמא
הקודש, מ"מ לכתחילה יטביל
שתיהן, וסיים דכ"ז צ"ע, ועי'
בהערה 30 לתוס' הרא"ש.

דקשה ליה רק על הי"מ, דלר"י
ור"ת י"ל דמה דמהני להם שלא
יקדשו במחתה, מהני שלא יקדשו
במזבח.

תוד"ה והא דרבנן הוא כו' דעצי
חולין לא מקבלי טומאה
דאורייתא אפי' בהכשר, "ועצי
קודש" אי לאו יתורא דקרא. כצ"ל
(דבש תמר).

❧ כ"ד ע"א ❧

גמ' יש לו תוך כו' אין לו תוך כו'.
ולפי"ז א"צ לת"י הקודם דבר
קפרא, וכ"ה ד' הרמב"ם, אמנם
להתוס' (במנחות כ"ד ד"ה שאין) ב'
ענינים הם ושייך לפסוק אף כבר
קפרא (ליקוטי הלכות בזבח תודה).

תוד"ה והא (מהעמ' הקודם), בסופו,
ואין להביא ראיה כו'.
אפשר דכונתם דאין להביא ראיה
דלרבנן אינם מקבלים טומאה אפי'
משקדשו בכלי, דאף אם מקבלים
טומאה מדאו' בכלי, וכמ"ש כאן
לעיל, יש להם דין קדוה"ג אך לא
מציאות של פיגול וכו', ודלא
כתוס' במנחות (כ"א ד"ה יצאו)
עיי"ש.

תוד"ה דאורייתא כו' בכלי חול.
המפרשים הקשו מנ"ל

מעם

מסכת חגיגה
דף כ"ד ע"א - כ"ד ע"ב

הצבי

מט

שם וכן הא דתנן "לקמן" כו'.
תמוה שלא הביאו מרבי
בברייתא כאן (וכה"ק בספר חיים
לישראל).

שם "לפי מאי דס"ד". לא גרסינן
(גנזי יוסף).

שם ואפי' לא "נגע" ביד השניה.
בדפו"ר "נגעה".

שם טמאה שמא נגעה בספר.
המפרשים כ' דכונתם כאן
לפי אביי, אמנם לפי"ז קשה להבין
קו' אביי א"ב שלא בחיבורין כו'
(ועי' מרומ"ש ע"ז).

שם ותניא בתוספתא כו'. מהא
דהביאו מתוספתא ולא
מסוגיין, לכא' מוכח דס"ל דלאביי
אף שהידיים לא נגעו כלל זו בזו,
טמאה, ויל"ע בבעה"מ והראב"ד
כאן.

שם והשתא יתכן כו'. המפרשים
(זכר לחגיגה, נחלת יהושע, שבת
מיהודה, גנזי יוסף ועוד) כ' דכונתם
בזה לומר דהשתא מיושבת קו' ר'
אלחנן דלהלן, וקמ"ל בהאי מעלה
דאפי' אין הידיים נוגעות טמאה,
אך לא שניה אלא שלישית, וע"ע
בתו' הרא"ש ובהערות שם. ועדיין

כל דברי התוס' כאן סתומים וצ"ב
היטב.

תוד"ה אלא. גם כאן דבריהם קשיי
הבנה, והמפרשים טרחו
ליישב. (ועי' רי"א חבר בילקו"מ).

❦ כ"ד ע"ב ❦

גמ' ר"י בר יהודה אומר "אותה
יד" כו'. לעיל בע"א ליתא
"אותה יד", וכן ליתא בתוספתא,
וכן ליתא בכת"י כאן, וכ"ה נכון,
דמהאי לישנא משמע דלרבי אפי'
מיד ליד מטמא, וא"כ לימא נמי
ובאותה היד תנאי היא (דק"ס).

רש"י ד"ה כיון כו' דמחוסר
כיפורים מותר בתרומה
כו'. וקשה דאין כאן מעלה בקודש
כלפי תרומה, דבתרומה מותר אפי'
בעודו מחוסר כיפורים ובעודו אונן
(ובתוס' רי"ד וראשל"צ כ' דאה"נ).

תוד"ה דתנן כו' ועוי"ל דלרבנן
איצטריך התם דפליגי כו'.
עי' מהרש"א.

שם וההוא דהתם דקאמר שלישי
כו'. זה כעין הקדמה לקושיה
שאח"ז (מירא דכיא).

שם א"כ לאו משום מעלה היא. ר"ל דאין זה מעלה חדשה, אלא משום שבגדי תרומה מדרס לאוכלי קודש, כמ"ש רש"י שם (שיח יצחק).

תוד"ה שביהודה כו' וכן מצינו גבי תרומה כו'. כל דבריהם כאן צע"ג.

בהגהות ר"ב רנשבורג. שם פי' להו"א דמיירי בתרומה וע"כ צ"ל דלא הוכשרה מעולם, דאל"ה נטמאת מהידיים, ואין זה שייך למסקנה כאן.

⊗ כ"ה ע"א ⊗

גמ' אמר ר' "אלעזר" שונין. כצ"ל (רש"ש).

שם כאותן של בית אביך. שהיו להם הרבה זיתים (ר"ח).

שם בגלילא שנו. עי' בהגו"צ [ובדק"ס הביא גי' "אמר רב יוסף", וא"ש לפי' התוס'], ובמרו"מ"ש כתב בדעת רש"י דלא היו מצויין בגליל ת"ח לטהר כליהם, ובדעת תוס' כתב דאפי' דבגליל הוי שעת הגיתות, לא מהני.

תד"ה שרצועה כו' בעי שביל גדול. אף שיכול להביא

מעט מעט, אין דרך להטריח בכך, ובשידה תיבה ומגדל וכ"ח ליכא טורח (חזו"א).

שם ובעי הזאה. בתו' רא"ש תי' שהיו מקדימים לבוא כדי שיטהרו ז' ימים.

תוד"ה אהל כו' "והתניא". בניחותא, עי' מהרש"א.

שם, בסופו, אבל זרק תיבה לא הוי אוהל. עיי"ש בתוס' ד"ה והתניא (הא').

תוד"ה בגלילא, בסופו, וכי קאמר לישנא דאסור לטלטלה כו'. כונתם בזה צ"ב, ואפשר דאי"ז שייך למ"ש לעיל אלא כ"ז מפ' הר"י כדלהלן.

⊗ כ"ה ע"ב ⊗

גמ' אבל לא יאמר לו טול אתה לח ואני יבש כו'. אם ר"ל זיתים ושמן כמ"ש קצת מפרשים, א"כ הו"ל זו ואצ"ל זו. ובדק"ס הביא גי' הפוכה חיטין ושעורין ואח"כ לח ויבש.

שם אמאי, יניחנה לגת הבאה. מכאן מוכח דאף בהפריש הע"ה תרומה כל השנה, יכול

להניחה לגת הבאה ולהביאה לכהן
(חזו"א קכ"ט לעיל כ"ד ע"ב בתוד"ה
שביהודה), וצ"ע.

שם העמידו דבריהם במקום מיתה.
עי' הגו"צ ובתוס' בפסחים
צ"ב ע"ב ד"ה בודקין.

שם הכא נמי מד"מהימן" אפסח
"מהימן" נמי אתרומה. עי'
הגו"צ, ובטו"א כ' שזה שיגרא
דלישנא. ובחזו"א (המצוין שם) כ'
דסוגיה זו לא ס"ל דהא דנאמנין
אקודש משום דזהירי טפי, אלא
כר"י משום איבה (כדלעיל כ"ב ע"א),
וא"כ בתרומה דליכא איבה אמאי
נאמנין, אלא דלא מחלקינן אחר
שהוכרחנו לסמוך על נאמנותו
לקודש, וא"כ ה"ה כאן לגבי בית
הפרס דלא מחלקינן.

שם. ומשמע דבבדק לתרומה לא
מהני אפי' בדיעבד, וכ"כ
בראשל"צ.

שם מיגו דמהימן אקדש מהימן
נמי אקנקנים. דאל"ה הוי
גנאי לקודש (רש"י להלן ד"ה
במטהר).

שם במטהר את טבלו ליטול ממנו
נסכים. ובאמת לשון דימוע
מתייחס לתרומה, אלא שבנוסף

הוא גם מטהר את טבלו עבור
נסכים (מאירי במשנה).

שם ש"מ "דינא" כו'. לא מצאתי
זה בפוסקים (ליקוטי הלכות
בזבח תודה).

רש"י ד"ה ויניחנו לרגל כו'
וימכרנה. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה ואין בודקין כו'. פתח
בכד (זמן קבוע) וסיים בחבית
(כרת). (וכן העיר במשמרות כהונה).

רש"י ד"ה ריקנין דקודש, לאחר
שעירה כו'. בשיח יצחק
(בגמ') כ' דאם עירה שלא בפנינו
את הקודש, פשיטא שלא נאמן,
ומיירי שעירה בפנינו, ואפ"ה אינו
נאמן עוד בקנקן זה, דדוקא אם
מחובר לקודש האמינוהו. ובחזו"א
(פרה, י', ג', ד"ה אלא) כ' דלא מיירי
בעירה בפנינו שאז באמת נאמן,
אלא שזה פשיטא דאם לא היה
כאן קודש מעיקרא שאינו נאמן
לומר שמשמר את הכלי לקודש,
לכן כ' רש"י שהיה בו קודש
מעיקרא, עיי"ש, וצ"ע.

רש"י ד"ה ובמלאין כו' מפני
הפסד כהנים כו'. ולעיל
במתני' פי' דבשעת הגיתות
מטהרין כליהם, וצ"ל (וכ"כ החזו"א)

דבעינן תרווייהו, דע"מ לקבל ממנו התרומה בעינן להא דהפסד כהנים [וע"כ לא נאמנין על הקנקנים, שבזה אין הפסד] וגם להא דמטהרים כליהם [וע"כ נאמנין רק בשעת הגיתות ולא בשאר ימות השנה, אף שהפסד כהנים שייך]. (ולעיל כ"ב א' א' דמקבלים משום איבה, והחזו"א שו"ט בזה בכמה מקומות, ויל"ע היטב).

רש"י ד"ה ומי איכא דימוע כו'.
"שאיין לשון דימוע נופל אלא על מה שחובה עליו להפריש" (מאירי במשנה). וזה אין לומר שהיינו כמו כל דימוע שבש"ס, שתרומה נפלה לחולין מתוקנין, דהא אין ע"ה נאמן על חולין (ראש משביר).

רש"י ד"ה במטהר את טבלו לנסכים, דאיכא חולין וקדש. האי קודש לא שהקדישו, אלא שייחד היין להקדיש ממנו בעתיד, וכמ"ש התוס', וע"כ גם לא נאמן אתרומה בפנ"ע דאי"ז ממש כשעת הגיתות, אלא דמיגו דנאמן על הקודש, היינו שנאמן שמטהר את כליו (בהני ע' ימים) כיון שמייעד היין להקדישו, נאמן אף על התרומה והקנקנים.

רש"י במתני' ד"ה הוא הקדר כו' לפי שא"א כו'. במאירי הסביר כונתו דקולא זו התיירו רק אם רואים אנו שהקדר טרח להביא קדרותיו מרחוק ומוכרם כאן, דאל"ה נמצאת מכשילן לעתיד שלא יבואו ולא ימצאו קדירות.

תוד"ה חבר כו' דאית ליה ברירה התם. המפרשים כ' בכונתם, דירושת גר אינה מן התורה, ובדרבנן יש ברירה אף בב' מינים.

שם וכ"ת דבדרבנן מודה ר"י כו'. ומתני' כאן דחבר וע"ה א"ש, דרק מדרבנן ע"ה אינו נאמן על הטהרות (אמרי צבי).

תוד"ה במטהר כו' דמהימן אתרומה. כצ"ל (גנוי יוסף).

❦ כ"ו ע"א ❦

גמ' טעמא דלפנים מן המודיעים כו'. הק' האחרונים אמאי לא מדייק כ"ז מרישא דמתני'.

שם אימא סיפא יצא אינו נאמן כו'. לכא' ק' דמנ"ל לאביי דהאי יצא היינו ממודיעים, אדרבא

י"ל דהאי יצא היינו מן לפנים מן המודיעים. ובעוד יוסף חי (בס' ועד לחכמים) כ' די"ל דהאי יצא אינו נאמן ארישא קאי, דקתני מן המודיעים ולחוץ, ועלה קתני כיצד כו', משמע דהאי יצא קאי על מן המודיעים ולחוץ.

שם לפי שאין עושין כבשונות בירושלים. לפי"ז האי בבא ד"ובירושלים נאמנין" קאי על מתני' דלעיל, וא"כ אמאי הפסיק בהא דגבאין וגנבים. [ובתורי"ד פי' בגלל קושיה זו דלא כרש"י].

שם במתני' מפני כבוד השבת. והשאירו חכמים טהרת הרגל עד לאחר השבת (טו"א).

רש"י ד"ה וכן שניהם כו' לא יקח עוד. לכא' חזינן מכ"ז דמודיעים עצמה אינה כלפנים, ומ"מ מוכח מרש"י במתני' (ד"ה הוא הקדר) דקדר שהוא תושב העיר מודיעים נאמן על קדרותיו. וי"ל.

שם "וכ"ש" קדר כו'. עי' רש"ש.

רש"י במתני' ד"ה נאמנין כו' לקדש נאמנין. אף שבכוליה פירקין חזינן שאינם נאמנים על כלים לקודש (רק

בקנקנים דקודש במיגו), היינו בכלים שלהם עצמם, אך נאמנים שלא נגעו בכלים של חברים. וגם צ"ל שיודעים שכלים אלו מיועדים לקודש (חסדי דוד בתוספתא).

שם, בסופו, "כדמוכח התם". בחסדי דוד שם פי' דר"ל דמהא דלא נאמנים על התרומה, מוכח דנאמנין על הקודש, דאל"ה לאשמועינן ריבותא טפי דאפי' אקודש לא מהמני. אמנם לא משמע כן ברש"י, שהרי הביא כאן הא דלא נאמנין על טהרת תרומה, ול"ל למימר "כדמוכח התם". ובשיח יצחק ובחזון יחזקאל כ' דכונתו דבהמשך התוספתא שם אי' "ובירושלים נאמנין כו' לקודש ולא לתרומה", וא"כ אף כאן היינו לקודש. אך לכא' אדרבא, מהא דאי' שם "לקודש" וכאן אי' לשון "על טהרת חטאת" מוכח דאין זה אותו ענין! גם לעיל שם בתוספתא מיירי בהדיא לענין אפר חטאת, וכ"ז צע"ג.

שם, אף אם עשו תשובה כו'. הנה לשון זה דעשו

תשובה כו' ליתא כלל בתוספתא שלפנינו ובכת"י, וגם מהגמ' דלהלן מ' דהא דתשובה שייך רק בגנבים ולא בגבאין וכמ"ש בזכר לחגיגה (ושם כ' דג' דנחלקו בזה הרמב"ם ורש"י). ומ"מ נ' שצ"ל ואף אם עשו תשובה, אלא שאין ברור אם כונתו בזה לומר מדוע אין נאמנין על תרומה (וכ"פ בארות המים), או לומר אמאי לא נאמנין באפר חטאת (וכ"פ ברית יעקב), ועדיין צ"ב.

תוד"ה הגבאין. לפי מ"ש בהמשך דבריהם צ"ל כאן לקדש ולתרומה (ברית יעקב מירא דכיא ועוד), אמנם מ"ש שנאמנין גם על תרומה לא ייתכן וזה נגד כל הספרים שבידינו (חס"ד שם ועוד). ויי"ג בתוס' ולא על טהרת תרומה, וכרש"י (בארות המים ועוד). ותוס' זה נ' שמהמשובשים הוא.

❦ כ"ו ע"ב ❦

במתני' כל הכלים שהיו במקדש כו'. גם השולחן, שאפשר שייטמא ואז צריכים להטבילו, אף שיש מצות "תמיד"

(תפא"י), וכ"ה בשיח יצחק (לעיל ברש"י ד"ה הזהירו) דרק בטומאת ע"ה שהיא ספק לא ביטלו עשה ד"תמיד", וע"כ הזהירום שלא יגעו, אך בנטמא ודאי מטבילין אותו.

שם חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת כו'. יל"ע אמאי האריך לפרט ולא כ' חוץ מהמזבחות. ואפשר דרמז בזה דדוקא מזבח הנחשת דמשה, אך לא איירי במזבח אבנים דבית עולמים שהוא בנין גמור ולא שייך בו טומאה כלל, וכמ"ש התוי"ט.

גמ' ותיפוק לי כו'. במגדים חדשים הביא עוד מקומות דלשון זה "ותיפוק לי" בא לחלוק על הקודם ולא לומר טעם נוסף.

שם מלמד שמגביהין אותו כו'. המפרשים האריכו בענין אי הגביהוהו במקומו או הוציאוהו לחוץ, וכן איך ראו שהוא חס, ובענין זה ד"תמיד".

שם ותיפוק לי משום ציפוי כו'. זה ודאי מסברא שהציפוי בטל להכלי, וכ"ה תמיד לדינא, חוץ

משולחן שחיפה בשיש שהביא כאן, שאין הציפוי רק לנוי, אלא הוא שומר האוכלין שלא יסריחו, וכן בציפוי של מצוה כגון כלי המקדש (משנה אחרונה כלים פ"א, מ"ו, בד"ה ובעיקר דין).

יהושע כ' דר"ל דרבנן קאמרי לר"א דיש למילף ממזבח אדמה שהעפר עיקר והציפוי בטל אליו, אך א"צ למילף משם שהוא לגמרי כקרקע, וכע"ז כ' בחזו"א (כלים י"ד, ו').

תוד"ה מנורה, בסופו, מחמת הנס כו'. נ' דגם בקו' ידעו שדולק מחמת הנס, אלא דס"ל דאי לא הנס אנו צריכים להדליקו שידלק כל היום, וע"ז תי' דאינו כן אלא מדליקים אותו רק להדליק השאר.

שב, בסופו. עיי"ש בתוס' במנחות ד"ה המזבח שהק' גם דלא יתכן שקאי אשולחן.

❧ כ"ז ע"א ❧

תוד"ה סילוקו כו' לאו דוקא דחם כו'. כצ"ל, ול"ג אלא (אחרונים).

תוד"ה ואיבעית אימא. עי' מהרש"א.

תוד"ה שאני כו' והר"ר אלחנן תי' כו'. עי' מהרש"א. ובנחלת

תוד"ה שאין כו' שלא ישרף "העץ". דלא כרש"י דפי' שקאי על הזהב (מהרש"א).

